

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Michala Tyronová
Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Opavě dne 11. dubna 2016

.....

Velké poděkování patří Doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D za jeho vstřícnost, cenné rady a odborné vedení při zpracovávání této diplomové práce.

Obsah

Úvod	7
1 Institut podmíněného propuštění	9
2 Stručná historie českého podmíněného propuštění	11
2.1 Právní úprava 1919–1961	11
2.2 Právní úprava od roku 1961	14
3 Hmotněprávní úprava – obligatorní podmínky	16
3.1 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 1 TrZ	16
3.1.1 Výkon poloviny trestu	17
3.1.2 Výkon třetiny trestu	17
3.1.3 Polepšení odsouzeného	18
3.1.4 Očekávání vedení řádného života	21
3.2 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 TrZ	21
3.3 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 4 TrZ	25
3.3.1 Taxativní výčet trestných činů	26
3.4 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 5 TrZ	27
3.5 Zkušební doba	28
3.5.1 Probační domy	33
3.6 Automatické podmíněné propuštění	35
4 Hmotněprávní úprava – fakultativní podmínky	38
5 Procesněprávní úprava podmíněného propuštění	42
5.1 Návrh či žádost o podmíněné propuštění	42
5.1.1 Návrh státního zástupce a ředitele věznice	42
5.1.2 Návrh zájmového sdružení občanů	44
5.1.3 Žádost odsouzeného	45
5.1.4 Zahájení řízení z úřední povinnosti	46
5.2 Proces rozhodování o podmíněném propuštění	47
5.2.1 Komise pro podmíněné propuštění	49
6 Podmíněné propuštění mladistvých	52
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	57

Abstrakt.....	64
Abstract	64
Klíčová slova	64
Key words.....	64

Seznam zkratek

aj. – a jiné

a násl. – a následující

Komise – Komise pro podmíněné propuštění z trestu

KPP – Komise pro podmíněné propuštění

např. – například

nařízení vlády – nařízení vlády republiky Československé č. 598/1919 Sb.

PMS – Probační a mediační služba ČR

příp. – případně

resp. – respektive

tj. – to je

TOS – trest odnětí svobody

TrŘ – trestní řád

TrZ – trestní zákoník

TZ 1950 – trestní zákon č. 86/1950 Sb.

TZ – trestní zákon č. 140/1961 Sb.

tzn. – to znamená

tzv. – tak zvaný

Ústava – Ústava základních práv a svobod

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

zák. č. 562/1919 – zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění

ZSVM – zákon o soudnictví ve věcech mládeže

ZVTOS – zákon o výkonu trestu odnětí svobody

Úvod

Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „TOS“) je poměrně aktuálním tématem řešeným nejen v odborných kruzích. Důvodem je především rostoucí snaha odlehčit přeplněným věznicím a s tím spojená tendence novelizovat ustanovení o podmíněném propuštění. Právě novelizační snahy v posledních letech měly za cíl snížit počet vězňů, kteří vykonávají nepodmíněný TOS, a to především zmírňováním podmínek pro podmíněné propuštění. Takovéto změny jsou často předmětem diskuzí, a proto bych i já ráda přispěla svými názory na tuto problematiku.

V této práci bych se chtěla zaměřit nejen na rozbor podmíněného propuštění, ale také na zhodnocení platné právní úpravy tohoto institutu ve vztahu k novelizačním snahám, které se jej v posledních letech výrazně dotkly. Dále bych se ráda věnovala některým problematickým aspektům podmíněného propuštění a možnosti jejich případného řešení *de lege ferenda*. V práci se objeví také judikatura, především Ústavního soudu, která je v této oblasti poměrně významným interpretačním vodítkem.

Podmíněnému propuštění se dle mého názoru nedostává v odborné literatuře tolik pozornosti, kolik by bylo třeba. Nejpřínosnější v tomto směru shledávám komentovaná zákonná ustanovení, která podávají ucelený přehled o jednotlivých ustanoveních. Monografie se tomuto institutu nevěnují dostatečně, spíše jen okrajově. Větší zmínka je poté v odborných periodikách, tzn. především v člancích. Nicméně i tento nedostatek nebyl na překážku a poskytoval alespoň větší prostor pro úvahy *de lege ferenda* a pro řešení problematických aspektů vlastním pohledem.

Celá práce je členěna do šesti hlavních kapitol, úvodu a závěru. První kapitola je věnována úvodu do problematiky podmíněného propuštění. Vzhledem k tomu, že jsou v této kapitole nastíněny obecné informace, není dále členěna do podkapitol, jelikož konkrétní rozbor jednotlivých ustanovení bude v následujících kapitolách.

Druhá kapitola je více teoretická, a to proto, že jde o kapitolu týkající se historie podmíněného propuštění. S ohledem na téměř stoletou existenci tohoto institutu v naší právní úpravě a množství novel, které se jej za tuto dobu dotkly, však není možné a ani účelné se v této práci historií zabírat více. Proto byly vybrány jen nejpodstatnější zákony a jejich novely, z nichž některým byl věnován větší prostor pro jejich důležitost. Podkapitoly jsou rozděleny na dvě časová období – od roku 1919 po rok 1961 a od roku 1961 až po současnost.

Ve třetí kapitole je prostor věnován hmotněprávní úpravě podmíněného propuštění, konkrétně jeho obligatorním podmínkám. Tato kapitola je také nejrozsáhlejší ze všech, a proto je pro přehlednost členěna do dalších podkapitol. Ty jsou koncipovány dle jednotlivých odstavců tak, jak jsou uvedeny v ustanoveních týkajících se podmíněného propuštění. To znamená také rozbor ustanovení o zkušební době. Kapitola tedy celkově obsahuje platnou právní úpravu, která je navíc obohacena o judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Zároveň zde rozvádím také své názory. Součástí této kapitoly je i pohled na nově zavedené probační domy, které zvyšují resocializační účinek a napomáhají podmíněně propuštěným osobám v jejich návratu na svobodu. Neméně zajímavým je také stručné pojednání o automatickém podmíněném propuštění, které je zařazeno na konci kapitoly.

Podmíněné propuštění má také fakultativní podmínky, je jim věnována kapitola čtvrtá. Ačkoliv nejde o nijak rozsáhlou kapitolu, je v ní obsaženo vše podstatné.

Pátá kapitola obsahuje procesněprávní úpravu podmíněného propuštění. Je dělena do dvou hlavních podkapitol. Předně je to podkapitola týkající se návrhového oprávnění. Další je věnována samotnému procesu rozhodování. Vzhledem ke skutečnosti, že rozsah diplomové práce je omezen, procesní podmínky jsou nastíněny jen okrajově tak, aby vystihly hlavní podstatu. Neznamena to však, že by byla tato kapitola jen čistě teoretická. Nabízím zde také vlastní pohled na věc. Spolu s ním je zde zakomponováno pojednání o komisích, které donedávna fungovaly jako pomocné orgány soudu v případech shromažďování a hodnocení pokladů o odsouzeném.

V poslední kapitole je psáno o podmíněném propuštění mladistvých. Celá tato práce je orientována na dospělé pachatele, ale ke kompletnosti je třeba dodat zmínku o mladistvých.

Při psaní této práce jsem vycházela z právních předpisů, judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu a samozřejmě z odborných periodik. Velmi přínosnými jsem shledala komentovaná znění zákonů. Neméně informací mi poskytly také odborné internetové portály věnující se této problematice. Pro mou práci byl velmi cenný rozhovor s vedoucím střediska Probační a mediační služby (dále jen „PMS“) Mgr. Petrem Tesařem, který mi poskytl aktuální informace nejen k probačnímu domu, ale i ke Komisím pro podmíněné propuštění (dále jen „KPP“). Tyto všechny zdroje jsem pečlivě zhodnotila a využila je v maximální možné míře a zároveň poskytla vlastní pohled na věc.

1 Institut podmíněného propuštění

Podmíněné propuštění z výkonu TOS má v České republice poměrně časté uplatnění. Jen za rok 2014 bylo z našich věznic podmíněně propuštěno celkem 2326 odsouzených, z nichž nejvíce jich bylo propuštěno v měsíci říjnu. Drtivou většinu z nich tvořili dospělí muži (celkem 2140 osob), zatímco podmíněně propuštěných dospělých žen bylo jen 176. Počet mladistvých, které soudy toho roku podmíněně propustily, byl od roku 2004 nejnižší a čítal jen desítku mladistvých. Ačkoliv se celkový počet podmíněně propuštěných v roce 2014 zdá být vysoký, je za posledních deset let rokem, kdy bylo z českých věznic podmíněně propuštěno nejméně odsouzených. Naopak největší záplavu podmíněně propuštěných z výkonu TOS zaznamenal za poslední dekádu rok 2012, kdy bylo vyhověno celkem 4658 žádostem či návrhům na podmíněné propuštění.¹

Institut podmíněného propuštění je možné využít pouze u nepodmíněného TOS, kdy právě podmíněné propuštění představuje jeho určitou modifikaci, či přesněji řečeno jeho zmírnění. To spočívá v tom, že odsouzený nebude muset vykonat ve vězení celou dobu nepodmíněného trestu, jež mu byl uložen, nýbrž jen jeho určitou část, a zbytek mu může být po splnění zákonných podmínek podmíněně prominut. Tímto se podmíněné propuštění řadí mezi fakultativní postupy soudu, protože nikdy nenastává automaticky, ale je třeba o něm v každém jednotlivém případě rozhodnout².

Podmíněné propuštění v sobě samozřejmě zakotvuje určitou motivační funkci pro odsouzeného, jež se neomezuje jen na určitou část procesu zkoumání podmínek podmíněného propuštění, ale je naopak přítomna u odsouzeného již od doby pravomocného odsouzení k TOS. Jejím cílem je působit na odsouzeného již ve chvíli, kdy má nastoupit výkon trestu, když včasné a bezproblémové nastoupení je jedním z hledisek, ke kterému se při rozhodování o podmíněném propuštění přihlíží. Také odsouzeného motivuje se ve výkonu trestu aktivně přičinit o svou nápravu a chovat se příkladně, jinak by u něj podmíněné propuštění nepřicházelo v úvahu. Takovýmto chováním je například hrazení škody (byla-li trestným činem způsobena), získávání kázeňských odměn v průběhu výkonu trestu a další. Po propuštění odsouzeného na svobodu je

¹ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014* [online]. vscr.cz, 30. dubna 2015 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2014.pdf.

² CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část*. Praha: Linde, 2009, s. 239.

poté nutné, aby žil řádným životem a zdržel se páchání další trestné činnosti, protože následek takového jednání by byl jednoznačný – návrat do výkonu trestu a odpykání jeho zbývající části.³ Definitivní prominutí pravomocně uloženého nepodmíněného trestu pak nastane teprve ve chvíli, kdy se podmíněně propuštěný osvědčí ve stanovené zkušební době, přičemž rozhodné datum vykonání trestu je v tomto případě právě den samotného podmíněného propuštění.⁴ Podrobněji k jednotlivým předpokladům v následujících kapitolách této práce.

Většina lidí chápe tento institut spíše negativně, a to tak, že je pouze určitým společensky nežádoucím „dobrým skutkem“ pro odsouzeného. Ve skutečnosti má ale významný resocializační účinek. S výší trestu totiž velmi úzce souvisí začlenění odsouzeného zpátky do společnosti, protože čím delší je trest, tím horší je pro odsouzeného navrátit se k běžnému způsobu života. Podmíněné propuštění je tedy bezpochyby šancí pro odsouzeného, jak se přičinit o to, aby nebyl ze společnosti eliminován, ale aby naopak prokázal, že má zájem se polepšit.⁵

³ CHMELÍK: *Trestní právo hmotné...*, s. 239.

⁴ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1078.

⁵ SOLNAR, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, s. 90-91.

2 Stručná historie českého podmíněného propuštění

Institut podmíněného propuštění ve světě existuje již od padesátých let 19. století, kdy byl v Anglii vytvořen progresivní systém výkonu trestu, v rámci něhož bylo možné odsouzeného podmíněně propustit a v případě nedodržení stanovených pravidel jej opět navrátit do věznice.⁶ Tato kapitola však bude věnována historii českého podmíněného propuštění, a to konkrétně od roku 1919. Minulost tohoto institutu není bezpředmětná, naopak nám blíže objasní jeho vývoj a snad poskytne i inspiraci pro případné budoucí změny.

2.1 Právní úprava 1919–1961

První trestněprávní normou upravující podmíněné propuštění po vzniku samostatného Československého státu se stal zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, který nabyt účinnosti 28. října 1919 (dále jen „zák. č. 562/1919“). Tento zákon provádělo nařízení vlády republiky Československé č. 598/1919 Sb. (dále jen „nařízení vlády“).

Zák. č. 562/1919 v § 10 rozlišoval pro účely podmíněného propuštění odsouzené na dvě skupiny. Do první patřili odsouzení k nejméně jednomu roku ve vězení. Tito museli vykonat dvě třetiny trestu (ne však méně než jeden rok). Druhou skupinou byli doživotně odsouzení, kteří si museli odpykat ve výkonu trestu nejméně patnáct let. K potřebné době strávené ve výkonu trestu musela přistoupit podmínka předpokladu vedení řádného života po propuštění na svobodu.

K zahájení řízení o podmíněném propuštění docházelo buďto na základě žádosti odsouzeného, nebo z moci úřední, případně také na návrh ředitele věznice, pokud odsouzený splnil zákonné podmínky pro podmíněné propuštění (§ 15 nařízení vlády). Žádosti o podmíněné propuštění se zapisovaly do Seznamu o podmíněném propuštění a samotné podmíněné propuštění se zapsalo do Seznamu podmíněně propuštěných trestanců (§ 17 a 27 nařízení vlády).

Rozhodování o podmíněném propuštění bylo svěřeno do rukou Komise pro podmíněné propuštění z trestu (dále jen „Komise“). Ta byla zřízena u sborového soudu⁷, v jehož obvodu odsouzený svůj trest vykonával, a její obsazení tvořili dva soudci a státní zástupce. V případě, že došlo k zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění, bylo možno ji podat znovu až po uplynutí jednoho roku. (§ 12 a 13 zák. č. 562/1919) Zkušební doba se rovnala zbytku nevykonaného

⁶ VICHEREK: Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, č. 2, s. 23.

⁷ Sborovými soudy byly soudy krajské dle § 1 zákona č. 451/1919 Sb., jímž se zřizují trestní sborové soudy I. stolice.

trestu, nikdy však netrvala méně než dva roky (u doživotně odsouzených byla stanovena na deset let). Během zkušební doby mohl být podmíněně propuštěný pod ochranným dozorem, případně mu mohla komise uložit omezení co do místa pobytu a způsobu života. (§ 11 zák. č. 562/1919) V dnešní úpravě tuto funkci plní dohled.

Zák. č. 562/1919 upravoval v § 16 přechodný ústav trestní. Do něj byl odsouzený přeložen v případě, že nesplnil předpoklad vedení řádného života, ale přesto se dalo očekávat, že se polepší. V přechodném ústavu trestním měl odsouzený volnější režim a mírnější dohled. Následně pak mohl být buďto podmíněně propuštěn (pokud splnil všechny potřebné podmínky) nebo byl navrácen zpět do vězení (pokud spáchal disciplinární nebo trestný čin).⁸ Nabízí se otázka, zda by byl tento přechodný ústav dobrou inspirací i pro naši současnou úpravu. Samotná myšlenka určitě není špatná. Myslím si však, že by šlo o poměrně velký zásah do rozhodovací praxe soudů, kdy v ustálené judikatuře můžeme spatřit, že pro soudy je při jejich rozhodování předpoklad vedení řádného života odsouzeného velmi podstatný. Velká část žádostí o podmíněné propuštění je zamítnuta právě proto, že ačkoliv odsouzený prokázal ve výkonu trestu polepšení, není zde dán předpoklad vedení řádného života do budoucna (viz kapitola 3.1.4.). Nicméně určitou modifikaci přechodných ústavů bych nyní viděla v Probačních domech, kterým je věnována podkapitola 3.5.1. této práce.

V roce 1950 se úprava podmíněného propuštění přesunula ze samostatného zákona do dvou předpisů, a to do trestního zákona č. 86/1950 Sb., (dále jen „TZ 1950“), a trestního řádu č. 87/1950 Sb. Od tohoto data bylo podmíněné propuštění a v podstatě i celý zbytek trestního práva rozdělen na úpravu hmotněprávní a procesněprávní. V obou zákonech se navíc odrážela tehdejší politická situace po roce 1948, proto v nich spatřujeme výrazy týkající se především pracovní morálky a určité „poslušnosti“ vůči tehdejšímu režimu.

Podmíněnému propuštění v TZ 1950 byly vyhrazeny celkem čtyři paragrafy – 33 až 36. Odsouzení museli splnit kumulativně dvě podmínky, z nichž první byla odpykání určité doby ve výkonu TOS. U odsouzených na doživotí zůstala výměra patnácti let. U těch ostatních již nebyla žádná limitace v podobě dolní hranice uloženého trestu, proto se podmíněné propuštění týkalo všech odsouzených bez výjimky, za předpokladu, že ve výkonu trestu strávili polovinu uloženého trestu. Druhou podmínkou bylo prokázání polepšení, na jehož základě bylo možné usoudit, že jako podmíněně propuštěný povede na svobodě řádný život pracujícího člověka.

⁸ SOLNAR: *Systém českého trestního...*, s. 91.

Polepšení mohl prokázat nejen svým chováním, ale také prací ve výkonu trestu. Tato dvě kritéria ale nebyla stanovena taxativně a judikatura dovodila, že ačkoliv odsouzený takové polepšení prokáže, je třeba také vzít v úvahu další okolnosti, které mohou takový závěr bezpečně potvrdit, jako např. osoba odsouzeného, zpráva z jeho pracoviště ve výkonu trestu, vztah k ostatním vězňům či politickému dění aj. (Rt 87/1957). Pro zajímavost a názornou ukázkou hodnotících kritérií v tehdejší době – zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu k pověsti odsouzeného uvádí, že byl dotyčný hodnocen jako „... *kulak se špatnou dodávkovou morálkou projevující se právě od roku 1948, který za prvé republiky zaměstnával několik pracovních sil, byl organizován v republikánské straně, od roku 1945 pak v národně socialistické straně, za kterou byl členem MNV.*“ Zkušební doba poté byla stanovena na dva roky až deset let. (§ 34 odst. 1 TZ 1950)

TZ 1950 také obsahoval ustanovení o zařazení do tábora nucené práce. Toto specifické opatření bylo nařízeno v případech, že odsouzený spáchal trestný čin, jímž projevil své nepřátelství k lidově demokratickému řádu a neprokázal ve výkonu trestu polepšení. K zařazení do tábora došlo po odpykání celého trestu dočasného odnětí svobody, a to na tři měsíce až dvě léta. (§ 36 TZ 1950) Toto ustanovení bylo poté novelou č. 63/1956 Sb. ze zákona vyňato. Díky této novele navíc došlo k upuštění od ukládání doživotního trestu. Namísto něj nastoupil TOS na pětadvacet let. Tato skutečnost se samozřejmě promítla i do ustanovení o podmíněném propuštění.

Procesním předpisem, jenž upravoval podmíněné propuštění od roku 1950, byl zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Rozhodování o podmíněném propuštění, ale i o zařazení do tábora nucené práce, bylo nadále svěřeno do rukou Komise, jež byla zřízena u krajského soudu. Tu tvořilo celkem pět lidí, z nichž dva byli soudci z povolání, a tři soudci z lidu. Většina hlasů rozhodla, čímž bylo umožněno, aby v podstatě rozhodl laický prvek. Oprávnění podat návrh na podmíněné propuštění měli pouze velitel vězeňského ústavu nebo kárného útvaru a krajský prokurátor. (§ 278 a 279 TrŘ 1950)

Významné změny nastaly s přijetím trestního řádu č. 64/1956 Sb. Tou první bylo opuštění systému rozhodování Komisí a nově počal rozhodovat krajský soud ve veřejném zasedání (příp. vojenský obvodový soud). Návrhové oprávnění se rozšířilo a bylo svěřeno do rukou odsouzeného, prokurátora nebo náčelníka vězeňského ústavu. Řízení o podmíněném propuštění bylo možno zahájit také ex offo, což bylo naposledy upraveno v zák. č. 562/1919. Byla stanovena

také lhůta jednoho roku pro opakování žádosti odsouzeného v případě jejího zamítnutí, ledaže šlo o žádost předčasnou. (§ 351 TrŘ 1956)

2.2 Právní úprava od roku 1961

Prvního ledna 1962 vešel v účinnost trestní zákon č. 140/1961 Sb. (dále jen „TZ“). Základními podmínkami v § 61 TZ byl výkon poloviny trestu a prokázání polepšení ve výkonu trestu. Poté musela přistoupit jedna ze dvou alternativ – prognóza vedení řádného života pracujícího člověka, nebo přijetí záruky společenské organizace⁹ za dovršení nápravy odsouzeného. Paragraf 62 nově zakotvil možnost podmíněného propuštění po dvou třetinách uloženého trestu, a to u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Ne dříve než po dvou třetinách mohl být propuštěn i zvláště nebezpečný recidivista. Zkušební doba činila jeden rok až sedm let.

Novelou č. 175/1990 bylo upuštěno od slovních spojení „pracující člověk“ a „společenská organizace“. K osobám, které mohou být podmíněně propuštěny po dvou třetinách výkonu trestu v § 62 TZ, přibyla osoba odsouzená k výjimečnému trestu nad patnáct až do dvaceti let. Nově se pak v odstavci 2 objevil doživotně odsouzený, který musel pro podmíněné propuštění vykonat nejméně dvacet let. Rozšíření taxativně vyjmenovaných trestných činů bylo také dosud největší.

Novelou č. 256/2001 Sb. byla zavedena možnost stanovit ke zkušební době dohled. Od novely č. 129/2008 Sb. má soud nově povinnost přihlídnout při podmíněném propuštění k dalším okolnostem, jako je včasné nastoupení do výkonu trestu, nahrazení škody či jiné újmy způsobené trestným činem a postoj odsouzeného k ochrannému léčení, které vykonával. Určitá část novel se pak týkala taxativně vyjmenovaných trestných činů v § 62 TZ, většinou však šlo jen o formální úpravy související s novým číslováním ustanovení ve zvláštní části TZ. Výčet těchto trestných činů se od roku 1962 do přijetí současného trestního zákoníku rozrostl celkem dvojnásobně.

Co se týče procesní úpravy, novým trestním řádem č. 141/1961 Sb. (dále jen „TrŘ“) došlo k rozšíření ustanovení o podmíněném propuštění na § 331 až 333 TrŘ. Tento zákon je přes mnoho novelizací účinný dodnes. Z více než devadesáti novel byla podmíněnému propuštění věnována necelá desetina. Návrhové oprávnění bylo v rukou odsouzeného, prokurátora, náčelníka nápravného zařízení, společenské organizace, případně bylo možno rozhodnout i bez návrhu.

⁹ Dle § 4 odst. 1 TrŘ to byly „... základní organizace Revolučního odborového hnutí a Československého svazu mládeže působící na pracovišti obviněného a jednotné zemědělské družstvo, jehož je obviněný členem ...“

Novely č. 178/1990 Sb., 25/1993 Sb. a 292/1993 Sb. zaměnily společenské organizace za zájmová sdružení občanů, dále pak náčelníka nápravného zařízení za ředitele nápravně výchovného ústavu a také prokurátora a nápravně výchovný ústav za státního zástupce a věznic. Dále v § 333 TrŘ byla zakotvena lhůta k rozhodnutí o návrhu či žádosti, která činí dodnes 30 dní od doručení soudu, ledaže by tomu bránily důležité důvody.

3 Hmotněprávní úprava – obligatorní podmínky

Hmotněprávní úprava podmíněného propuštění je zahrnuta v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen „TrZ“) v § 88 – 91. V těchto ustanoveních jsou vymezeny obecné předpoklady, které jsou nutné k tomu, aby bylo možné odsouzeného k TOS podmíněně propustit.

První a formální podmínkou potřebnou pro podmíněné propuštění odsouzeného je vykonání určité části soudem uloženého trestu (viz např. II. ÚS 790/15). Ustanovení § 88 obsahuje ve svých odstavcích hned několik rozdílných dob, které musí odsouzený vykonat, aby mohl být podmíněně propuštěn z výkonu TOS, resp. jde o jedno z hlavních kritérií při posuzování, zda bude podmíněné propuštění zamítnuto, či zda mu bude vyhověno. Tyto rozdílné doby jsou způsobeny zejména rozdílnou povahou a závažností spáchaného trestného činu. Výkon trestu je poté třeba počítat ode dne nástupu do věznice, to znamená, že je třeba, aby odsouzený začal osobně vykonávat trest. Dobu výkonu trestu je ale také možné počítat ode dne omezení osobní svobody vazbou, jež se započítává do uloženého trestu.¹⁰

V prvních dvou odstavcích § 88 TrZ je doba pro podmíněné propuštění počítána také ze zmírněného TOS. Takovéto zmírnění je dáno rozhodnutím prezidenta České republiky. Výměra TOS je zmírněna buďto podle čl. 62 písm. g), čl. 63 odst. 1 písm. j) Ústavy základních práv a svobod (dále jen „Ústava“), anebo podle § 366 a násl. TrŘ.¹¹

Následující podkapitoly budou věnovány rozboru nejen těchto základních dob, ale i ostatních potřebných podmínek k tomu, aby bylo žádosti či návrhu na podmíněné propuštění odsouzeného vyhověno.

3.1 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 1 TrZ

V § 88 odst. 1 TrZ jsou upraveny základní podmínky pro podmíněné propuštění. Jedná se o dvě alternativy uvedené pod písmeny a) a b), které se vyznačují především rozdílnou délkou doby výkonu trestu, kterou je odsouzený povinen vykonat před podáním žádosti o podmíněné propuštění. Jde o výkon poloviny trestu a výkon jedné třetiny trestu.

¹⁰ DRAŠTÍK, Antonín. In DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 648.

¹¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1083.

Další podmínkou je polepšení odsouzeného. Tato podmínka však bude úplná až tehdy, bude-li možné od odsouzeného očekávat vedení řádného života po propuštění z vězení, nebo zájmové sdružení občanů poskytne záruku za dovršení nápravy odsouzeného.

Podmínka délky výkonu trestu musí být spolu s polepšením odsouzeného a podmínkou vedení řádného života splněny kumulativně. Není-li jedna z nich naplněna, nejsou splněny zákonné předpoklady pro podmíněné propuštění.

3.1.1 Výkon poloviny trestu

Pachatele odsouzeného k TOS lze dle § 88 odst. 1 písm. a) TrZ podmíněně propustit v případě, že „... vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody...“ Při aplikaci této alternativy v písm. a) není podstatné, zda spáchaný trestný čin byl přečinem, zločinem či zvlášť závažným zločinem.¹²

V případě, že je odsouzenému uloženo postupně několik trestů, které současně vykonává, je podmíněné propuštění možné až po uplynutí jedné poloviny součtu těchto trestů, a to z toho důvodu, že z hlediska výkonu se tyto tresty považují za jediný trest, jak vyplývá z § 77 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ZVTOS“).¹³ Tyto postupně uložené tresty pak musí soud ve svém rozhodnutí všechny označit (Rt 26/1997).

3.1.2 Výkon třetiny trestu

Druhou alternativou v odstavci 1 pod písmenem b) je vykonání alespoň jedné třetiny uloženého nebo zmírněného TOS. K úspěšnému podmíněnému propuštění je však třeba kumulativní splnění dalších dvou podmínek:

- **odsouzený nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin** – je tedy třeba, aby byl odsouzen pouze za nedbalostní trestný čin nebo úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 10 let, a
- **odsouzený dosud nevykonával TOS** – tato podmínka okruh pachatelů plně konkretizuje, když stanoví, že je třeba, aby tento odsouzený byl ve výkonu svého trestu poprvé. To ale neznamená, že by pachatel fakticky nesměl nikdy vykonávat trest, protože tato podmínka bude splněna také v případě, že pachatel byl sice

¹² DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 648.

¹³ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION, 2010, s. 240.

v minulosti odsouzen, ale platí pro něj fikce, že se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen podle § 106 TrZ.¹⁴

Je poněkud zarážející, že zákonodárce dal možnost odsouzeným pro zločin dostat se na svobodu již po jedné třetině trestu, a to vzhledem k poměrně širokému spektru těchto osob. Jde například o pachatele trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 TrZ), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 odst. 1, 2 TrZ), zbavení osobní svobody (§ 170 odst. 1 TrZ), znásilnění (§ 185 odst. 1 TrZ), obecného ohrožení (§ 272 odst. 1 TrZ) a spousty dalších trestných činů. To, že byl těmto osobám uložen nepodmíněný TOS, svědčí o tom, že bylo třeba tyto osoby pro závažnost činu a s ohledem na další okolnosti uvěznit, a toliko skutečnost, že jsou trestáni poprvé, by neměla rozhodovat o takto radikálním zkrácení výkonu trestu.¹⁵

3.1.3 Polepšení odsouzeného

Požadavek, aby se odsouzený ve výkonu trestu polepšil, je druhou podmínkou v § 88 odst. 1 TrZ potřebnou pro podmíněné propuštění. Narozdíl od té první (splnění určité doby výkonu trestu) jde o podmínku materiální (viz např. I. ÚS 3967/13).

Polepšení znamená „... *vývojový proces vnitřní proměny pachatelovy osobnosti, který se navenek projevuje pouze v jeho chování.*“¹⁶ Pro správné posouzení, zda došlo k polepšení odsouzeného, je třeba vyloučit, že tomu tak bylo pouze z důvodu přizpůsobení se výkonu trestu ve věznici.¹⁷ Jinak řečeno – soud by měl být přesvědčen, že pachatel pouze nevytvořil uměle a záměrně dojem jeho polepšení, ale že se skutečně napravil.

Jedním ze způsobů, jak může dojít k polepšení, je plnění povinností odsouzeného. Tyto povinnosti mohou být dvojího druhu:

- **Obecné povinnosti stanovené zákony a jinými právními předpisy** – těmi jsou především základní právní povinnosti, které jsou stejné pro všechny osoby, ať už spáchaly nějakou trestnou činnost nebo ne. Jde zejména o plnění vyživovací povinnosti, ke které je osoba povinna na základě rozhodnutí soudu o placení výživného. Další povinností je náhrada škody poškozeným, která vznikla v důsledku

¹⁴ DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 649.

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 254.

¹⁶ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1082.

¹⁷ CHMELÍK: *Trestní právo hmotné...*, s. 240.

trestné činnosti způsobené odsouzeným, případně odčinění způsobené nemajetkové újmy, a v neposlední řadě také vydání bezdůvodného obohacení. Odsouzený není po vydání odsuzujícího rozsudku zbaven ani jiných závazků, které je povinen i nadále splácet (ať už vzniklé samotnou trestnou činností nebo existující už před jejím spácháním).¹⁸

- **Zvláštní povinnosti stanovené pro odsouzené ve výkonu trestu** – tyto povinnosti plynou především ze ZVTOS. Soud při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného bude například zajímat, zda dodržoval ve věznici pořádek a kázeň, zda plnil pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby České republiky (dále jen „VS ČR“), zda dodržoval zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přicházel do styku, ale také zda celkově dodržoval vnitřní řád věznice. Odsouzený současně nesmí porušit žádné pravidlo, jako např. zákaz vyrábění, přechovávání a konzumování alkoholu a jiných návykových látek, hrát hry o peníze, úmyslně se poškozovat a další. (§ 28 ZVTOS)

Odsouzený se může polepšit také svým chováním ve výkonu trestu. To, zda se odsouzený opravdu polepšil, je třeba hodnotit nejen v souvislosti se spáchaným trestným činem, jeho motivy a způsobem provedení, ale také v návaznosti na samotnou osobnost odsouzeného. V této souvislosti soud zjišťuje nejen postoj odsouzeného k trestné činnosti, kterou spáchal, nýbrž i celkový vztah a náhled na hodnoty společnosti, které chrání trestní zákony. Neméně důležité je posouzení chování odsouzeného ještě před spácháním trestného činu, zhodnocení prostředí, ve kterém dosud žil a podobně. Celkově je tedy třeba zjistit, jak se odsouzený choval před spácháním trestného činu, jak jej spáchání takového činu ovlivnilo, jakož i posoudit jeho chování ve výkonu trestu.¹⁹

Při rozhodování může soudu napomoci hodnocení odsouzeného pomocí kázeňských odměn a kázeňských trestů, které mu byly uděleny ve věznici (konkrétní vymezení kázeňských trestů a odměn je uvedeno v § 45 a § 46 ZVTOS). Avšak ani toto kritérium není pro soudy určující. Kázeňské tresty jsou pro soud především znamením, že odsouzený má negativní přístup nejen k výkonu trestu, ale i dodržování pořádku a kázně²⁰. Nicméně ani větší počet kázeňských

¹⁸ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1083.

¹⁹ Tamtéž, s. 1083.

²⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 163.

odměn není pro soud pokynem, aby automaticky vyhodnotil polepšení odsouzeného. Systém kázeňských trestů a odměn je v každé věznici nastaven trochu odlišně. Navíc neexistence kázeňských trestů neznamena, že se odsouzený chová ve výkonu trestu v souladu s požadavky pro podmíněné propuštění. Existuje totiž možnost zahlazení kázeňského trestu v případě, že bude odsouzenému uložena kázeňská odměna (§ 54 ZVTOS). V rozhodovací praxi soudů tedy můžeme vidět, že i u odsouzených, kteří mají vysoký počet uložených kázeňských odměn, není žádosti o podmíněné propuštění vyhověno, protože prokázání polepšení (mimo jiné také formou kázeňských odměn) není jediným kritériem (viz např. III. ÚS 285/05, II. ÚS 1884/10).

Zákon stanoví, že je třeba plnění povinností sledovat nejen v samotném výkonu trestu, což je dáno slovem „zejména“ v tomto ustanovení, ale také před nástupem do vězení, a to vše po právní moci odsuzujícího rozsudku. Vzhledem ke skutečnosti, že ve většině případů nedochází k nástupu do výkonu trestu ihned po právní moci odsuzujícího rozsudku, to znamená, že nejsou dány důvody pro okamžité nařízení výkonu trestu (jinak řečeno – odsouzený neodchází po vynesení rozsudku ze soudní síně přímo do věznice), je vhodné sledovat chování odsouzeného a plnění jeho povinností také v místě jeho bydliště, na pracovišti a v dalších podobných situacích.²¹

Skutečnost, že se odsouzený ještě před právní mocí vydaného odsuzujícího rozsudku nacházel ve vazbě, podmíněnému propuštění vadit nemusí. Za předpokladu, že byla požadovaná část trestu vykonána ve vazbě a odsouzený je po právní moci rozsudku již na svobodě, je možné jej podmíněně propustit, pokud dojde podle § 92 odst. 1 TrZ k započtení této vazby do uloženého trestu. Dosavadní judikatura se tomu nebránila, i když takový postup byl výjimečný. Pokud tedy odsouzený prokáže i ve výkonu vazby svým chováním, že se polepšil, je jen k jeho prospěchu, aby byla taková vazba započítána do výkonu trestu pro účely podmíněného propuštění tak, jak to bylo možné dříve. (Rt 2/1984)

Závěr o prokázání polepšení je tedy na úvaze soudu. Vzhledem k tomu, že k polepšení (a k časovému hledisku) musí přistoupit kumulativně ještě podmínka předpokladu vedení řádného života, nejedná se o snadno splnitelné kritérium. Nicméně judikatura je v této souvislosti poměrně konstantní, a pokud nejsou všechny tři podmínky splněny kumulativně, nelze odsouzeného podmíněně propustit. Ani kdyby shledal, že sice k polepšení došlo, ale ne natolik významnému, aby prokázalo vedení řádného života a následné propuštění. (SbNU 10/53)

²¹ DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 648.

3.1.4 Očekávání vedení řádného života

Podmínka vedení řádného života je v trestním právu viditelná poměrně často a u podmíněného propuštění rozhodně chybět nesmí. Jde o třetí, materiální podmínku nutnou k podmíněnému propuštění (II. ÚS 790/15). Jelikož „řádny život“ není nikde výslovně definován, je jeho posouzení plně na úvaze soudu (stejně jako polepšení). Toto uvážení však nesmí vyjadřovat libovůli a musí být dostatečně podloženo.

Mezi okolnosti, které mají vliv na prognózu vedení řádného života, patří zajištění zaměstnání, bydlení, zda již byl někdy podmíněně propuštěn, jaká je trestní minulost odsouzeného a za jaké trestné činy byl odsouzen.²²

Mezi nejčastější případy, kdy není splněna prognóza vedení řádného života po propuštění na svobodu, patří předchozí trestná činnost odsouzeného (např. III. ÚS 1899/12, IV. ÚS 2253/14). Trestní minulost je pochopitelně třeba brát v úvahu, protože může alespoň naznačit možnost recidivy. Mnoho odsouzených takovou situaci chápe jako opětovné potrestání (čili porušení zásady *ne bis in idem*), avšak v řízení o podmíněném propuštění nejde o nové řízení, jehož účelem by bylo uložení dalšího trestu. (II. ÚS 2890/14) Nicméně v případě, že žádá o podmíněné propuštění recidivista, nesmí to být jediným důvodem odmítnutí jeho žádosti o podmíněné propuštění.²³

Namísto splnění prognózy vedení řádného života je možné, aby soud přijal záruku za dovršení nápravy odsouzeného od zájmového sdružení občanů. Tato možnost je dána v § 88 odst. 1 TrZ alternativně k podmínce řádného života. Více o této záruce v kapitole 5.1.2.

3.2 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 TrZ

Zcela zásadní pro tzv. předčasné podmíněné propuštění byla novela trestního zákoníku č. 390/2012. Průběh jejího přijímání byl vcelku bouřlivý. Senát tuto novelu nejprve zamítl, nicméně Poslanecká sněmovna České republiky jej následně přehlasovala, a stejně tak přehlasovala prezidentovo veto (k tomu blíže v kapitole 5.1.1.).²⁴

²² VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 81.

²³ MATOULEK, Josef, SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Linde, 2011, s. 129.

²⁴ KOCINA, Jan. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 23. prosince 2012 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/podminene-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody>>.

Tato novela je někdy označována jako „vězeňská“, protože jejím cílem bylo vyřešit přeplněnost věznic tak, že dojde ke snížení počtu odsouzených za méně závažné trestné činy.²⁵ Jedním z přijatých řešení byla právě novelizace v té době relativně nového ustanovení o předčasném podmíněném propuštění v § 88 odst. 2 TrZ. To bylo totiž do naší právní úpravy zakotveno teprve od roku 2010. Ačkoliv záměr zákonodárce byl dán jasně, lze souhlasit s názorem JUDr. Romana Vichereka, který říká, že „... trest je jednou trestem a má vést nejen k resocializaci odsouzeného a už vůbec ne k řešení technického problému spočívající v přeplněnosti českých věznic.“²⁶

Odstavec 2 v sobě obsahuje zmírňující podmínky podmíněného propuštění, oproti základním podmínkám v odstavci prvním. Zmírnění se projevuje především v tom, že lze odsouzeného podmíněně propustit na svobodu ještě předtím, než vykoná jednu polovinu (případně jednu třetinu) uloženého či zmírněného TOS, což jsou základní doby uvedené v odstavci 1. Ačkoliv ostatní odstavce, které se týkají podmíněného propuštění, stanovují minimální dobu, kterou je nutné ve výkonu trestu odpykat, toto ustanovení žádnou minimální dobu nestanovuje. Obvykle je však taková doba určena individuálně a v návaznosti na chování odsouzeného a plnění jeho povinností ve výkonu trestu tak, že soud může vzít za prokázané, že je doba výkonu trestu v daném případě dostatečná, a odsouzený tak ukázal, že dalšího výkonu trestu není třeba.²⁷

Zákon uvádí, že chování odsouzeného i plnění jeho povinností musí být vzorné, ale dále nedefinuje, co je pod tímto pojmem uvedeno. Z povahy věci však plyne, že takové chování i plnění povinností musí být kvalitativně lepší než to obvyklé, jež je vyžadováno u klasického podmíněného propuštění. Právě a jen takovým vzorným chováním a plněním povinností odsouzený soudu prokáže, že je natolik napraven, že zbytek trestu mu může být prominut. Jde tedy naopak o určité zpřísnění obecných podmínek odstavce 1.²⁸ Tím vyvstává otázka, jestli jde opravdu o institut, který by mohl vyřešit přeplněnost věznic, protože prokázání vzorného chování musí být hodnoceno přísněji než u klasického podmíněného propuštění, a to mnohdy znemožňuje právě krátká doba trestu. Navíc pro některé odsouzené by mohlo být takové předčasné propuštění

²⁵ SLINTÁKOVÁ, Jana. „Vězeňská novela“ trestního zákoníku (první část) [online]. kubistovaco.cz [cit. 21. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.kubistovaco.cz/cs/detail/49-vezenska-novela-trestniho-zakoniku-prvni-cast/>>.

²⁶ VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, č. 1, s. 18, s. 16-23.

²⁷ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1087.

²⁸ Tamtéž, s. 1086.

určitým způsobem demotivující s ohledem na skutečnost, že pokud podají žádost o předčasné propuštění sami (tj. propuštění nenavrhne ředitel věznice) a nebude jim vyhověno, budou muset ve výkonu trestu strávit další půlrok. V takovém případě by se některým mohlo zdát přijatelnější vyčkat na splnění podmínek ke klasickému podmíněnému propuštění v odstavci 1 a předčasně podmíněně propuštěných by tedy nemuselo být tolik, jak se předpokládalo.²⁹

V případě tohoto tzv. předčasného podmíněného propuštění je zásadní podmínkou to, že odsouzený si odpykává trest za spáchání přečinu. Z toho plyne, že předčasné podmíněně propuštění nemůže být uplatněno v situaci, kdy odsouzený

- a) spáchal zločin nebo zvlášť závažný zločin,
- b) spáchal přečin v souběhu se zločinem, nebo
- c) vykonává postupně uložené tresty, jež jsou považovány za trest jediný podle § 77 ZVTOS.³⁰

Dalším předpokladem pro úspěšné předčasné propuštění odsouzeného je kladné stanovisko ředitele věznice, které musí být připojeno k žádosti odsouzeného o podmíněně propuštění. V tomto stanovisku musí být potvrzeno, že odsouzený ve výkonu trestu vzorně plnil své povinnosti a jeho chování bylo rovněž vzorné (tedy podmínky uvedené výše). V případě, že by ředitel věznice své stanovisko k žádosti odsouzeného připojil, avšak nikoli kladné, případně by stanovisko nepřipojil vůbec, soud o takové žádosti nerozhodne a odsouzenému ji vrátí zpět spolu s poučením o připojení kladného stanoviska. (§ 331 TrŘ) Je to proto, že není-li kladné stanovisko ředitele věznice, není ani důkaz o tom, že u odsouzeného není již dalšího výkonu trestu třeba.³¹

Navrhnout předčasné podmíněně propuštění však může také sám ředitel věznice, ve které odsouzený odpykává svůj trest, avšak soud takovému návrhu nevyhoví, pokud je zjevné, že by odsouzený po podmíněném propuštění nevedl řádný život (§ 88 odst. 2 věta druhá TrZ). K návrhovému oprávnění ředitelů věznic blíže v kapitole 5.1.1.

Předčasné podmíněně propuštění je dle mého názoru tzv. „dvousečná zbraň“. Na jednu stranu je chvályhodným rozhodnutím zákonodárce „pomoci“ pachatelům těch nejméně závažných trestných činů dostat se na svobodu dříve než obvykle (tedy dříve než po jedné třetině

²⁹ VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněně propuštění..., s. 16-23.

³⁰ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1086.

³¹ Tamtéž, s. 1087.

či polovině výkonu trestu), ale na druhou stranu tím nepřímo dává možnost osobám se sklony ke kriminálnímu jednání využít tohoto institutu k tomu, aby mohly dále páchat trestnou činnost.

U podmíněného propuštění podle odstavce 2 jde především o vyvolání určitého „šoku“, kdy právě krátká doba ve výkonu trestu by měla odsouzeného odradit od dalšího kriminálního jednání.³² Dá se předpokládat, že takový trest bude efektivně působit na pachatele, kteří se dopustili přečinu z důvodu tíživé životní situace, případně v lehkomyšlnosti, spáchali takovýto přečin poprvé a TOS pro ně bude v takovém případě opravdovým ponaučením. Vzorné chování a plnění svých povinností se u nich dá předpokládat například již z dosavadního způsobu života, kdy spáchání přečinu je v jejich případě ojedinělým vybočením z jinak řádného života. U těchto krátkodobých trestů je pak vidět projev depenalizace,³³ kdy dle § 55 odst. 2 TrZ k jejich uložení soud přistoupí jen v případě, že by jiný trest zjevně nevedl k řádnému životu pachatele. V opačném případě se dá předpokládat, že soud by jej nahradil alternativním trestem.

Otázkou je, zda je vhodné předčasně propustit také recidivisty. U takových osob se jeví předčasné podmíněné propuštění jako nevhodné, protože svým způsobem zaručuje takovémuto pachatelům, že se rychle dostanou znovu na svobodu, a proto je pro ně nepodmíněný trest přípustným rizikem. Ačkoliv právě kvůli předchozí trestné činnosti nejsou ve většině případů odsouzení podmíněně propouštěni na svobodu, i tak bych v tomto případě do tohoto ustanovení vložila podmínku, která by recidivu řešila obligatorně, a přitom by zohlednila, že ačkoliv odsouzený v dávné minulosti trestný čin spáchal, nemusí nutně jít o člověka, který by si předčasné podmíněné propuštění „nezasloužil“. Proto bych navrhla řešení, že v případě, že by odsouzený spáchal v posledních pěti letech jakýkoli trestný čin, je pro něj předčasné podmíněné propuštění vyloučeno. Tím by se eliminovaly ty osoby, které soustavně páchají trestnou činnost, a zároveň by byla ponechána možnost předčasně podmíněně propustit takovou osobu, která v minulosti trestný čin sice spáchala, ale od té doby vedla po mnoho let opravdu řádný život³⁴. Bylo by ale třeba takovou změnu pořádně propracovat.

³² PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1086.

³³ ŠČERBA, Filip. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 97.

³⁴ Mám na mysli například situaci, kdy v minulosti sice došlo u odsouzeného k páčání trestné činnosti, ale od té doby uběhlo například deset, dvacet let. Spáchání přečinu by pro něj nyní mohlo znamenat jen ojedinělé vybočení z jinak řádného života.

3.3 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 4 TrZ

Podmíněné propuštění se obecně vztahuje na všechny pachatele trestných činů, kteří byli pravomocně odsouzeni k TOS. Nicméně i tak je třeba mezi těmito pachateli rozlišovat při rozhodování o podmíněném propuštění, protože by nebylo spravedlivé, aby pachatel odsouzený za zvlášť závažný zločin měl stejné podmínky jako pachatel odsouzený za přečin. Ustanovení § 88 odst. 4 TrZ se tedy týká dvou kategorií pachatelů, a to těch kteří spáchali jeden ze zvlášť závažných zločinů taxativně vyjmenovaných v tomto ustanovení, a těch, kteří byli pravomocně odsouzeni k výjimečnému trestu v délce nad dvacet až do třiceti let. Není u nich rozhodné, v jaké věznici, resp. v jakém typu věznice, si odsouzený svůj trest odpykává.³⁵ V návaznosti na nebezpečnost těchto činů, potažmo pachatelů, jsou proto stanoveny následující zpřísnující podmínky, jež musí být splněny vedle obecných předpokladů v odstavcích 1 a 3:

- a) vykonání alespoň dvou třetin uloženého TOS a
- b) nesmí hrozit, že by odsouzený spáchal stejný nebo jiný obdobný zvlášť závažný zločin, a to s ohledem nejen na okolnosti již spáchaného činu, ale i na povahu osobnosti odsouzeného.

Pro výkon alespoň dvou třetin trestu není podstatné, zda byl TOS mimořádně snížen nebo zvýšen dle ustanovení § 59 a 60 TrZ, či zda byla horní hranice trestní sazby zvýšena o třetinu v důsledku spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 108 TrZ. Podmínka vykonání dvou třetin platí stejně tak v případě snížení nebo zmírnění uloženého trestu rozhodnutím prezidenta republiky o individuální milosti nebo amnestii podle článků 63 odst. 1 písm. j) a 62 písm. g) Ústavy, jakož i v případě souhrnu postupně uložených a dosud nevykonaných TOS, které se z hlediska výkonu trestu považují za trest jediný (§ 77 ZVTOS). Stejně tak v situaci, kdy je pachatel odsouzen za více trestných činů a alespoň jeden z nich patří do taxativního výčtu § 88 odst. 4 TrZ, je třeba, aby si odpykal dvě třetiny TOS jako podmínku podmíněného propuštění.³⁶

Druhá zpřísnující podmínka, tj. okolnosti, za kterých byl čin spáchán, jakož i povaha osobnosti odsouzeného, patří mezi obecná hlediska, ke kterým se přihlíží při samotném rozhodování o druhu a výměře trestu. Tato hlediska mohou být pro vyloučení podmíněného propuštění splněna současně, ale také mohou podmíněné propuštění vyloučit každé samo

³⁵ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1088.

³⁶ Tamtéž, s. 1088-1090.

o sobě.³⁷ Dá se říci, že už samotné spáchání jednoho z taxativně vyjmenovaných zvlášť závažných zločinů je natolik nebezpečné, že je potřeba do budoucna u odsouzeného eliminovat možnost spáchání takového nebo obdobného činu znovu. Je tedy třeba především vyloučit riziko recidivy takového pachatele, jelikož jde o typově nejzávažnější trestné činy.³⁸

3.3.1 Taxativní výčet trestných činů

Jak již bylo zmíněno výše, v ustanovení § 88 odst. 4 TrZ je uveden taxativní výčet těch nejzávažnějších trestných činů, konkrétně zvlášť závažných zločinů. Jde o trestné činy proti životu a zdraví, proti svobodě, lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestné činy obecně nebezpečné, proti České republice, proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy. Tím, že vykazují pro společnost nejvyšší škodlivost, je třeba jejich spáchání o to přísněji potrestat. Nicméně toto ustanovení o zpřísněném podmíněném propuštění se nevztahuje pouze k dokonaným taxativně vyjmenovaným zvlášť závažným zločinům, ale také k přípravě či pokusu těchto trestných činů, za něž byl pachatel odsouzen³⁹.

Co se týče právní úpravy, rozhodná je pouze ta, podle které bylo rozhodováno o skutku, nikoliv pozdější, tedy podstatná je právní kvalifikace uvedená v odsuzujícím rozsudku. Problémovou se ale může jevit situace, kdy by o podmíněné propuštění žádal pachatel, který byl odsouzen k vykonání trestu podle dřívější právní úpravy. Mohlo by se totiž stát, že by právní označení skutku bylo odlišné od úpravy v novém zákoníku, který mezitím vstoupil v účinnost. Odlišnost může spočívat ve dvou situacích:

- a) v jiném paragrafovém označení trestného činu, kdy však samotný název zůstal zachován,
a
- b) v odlišném názvu trestného činu, který ale svou skutkovou podstatou odpovídá jednomu z trestných činů nových.⁴⁰

V takovém případě může odsouzený požádat o podmíněné popuštění také až po dvou třetinách výkonu trestu. Pokud ale dřívější trestní zákon upravoval podmíněné popuštění po dvou třetinách u trestného činu, který podle TrZ už pod § 88 odst. 4 nespadá, bude se v případě podmíněného propuštění za účinnosti TrZ postupovat podle jeho ustanovení § 88 odst. 1 a 3

³⁷ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1090.

³⁸ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: *K podmíněnému propuštění...*, s. 252.

³⁹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1090.

⁴⁰ Tamtéž, s. 1089.

(Rt 57/2010). Co se týče trestnosti činu, za nějž byl pachatel odsouzen, k jejímu dodatečnému přehodnocení nedochází.⁴¹

Jak již bylo psáno výše, ustanovení § 88 odst. 4 TrZ prošlo řadou změn. Jedním z důvodů bylo odlišné řazení trestných činů v novém trestním zákoníku, resp. i jejich odstavců, které se muselo samozřejmě odrazit také v taxativním výčtu odstavce 4. V praxi to znamená to, že majetkové trestné činy byly z tohoto odstavce vypuštěny úplně (jako např. krádež dle § 247 odst. 4 TZ či podvod dle § 250 odst. 4 TZ aj.), jiné byly naopak do tohoto ustanovení nově vepsány (jako například trestný čin zabití dle § 141 odst. 2 TrZ, mučení a jiného nelidského krutého zacházení dle § 149 odst. 4 TrZ a další násilné trestné činy).⁴²

3.4 Podmíněné propuštění dle § 88 odst. 5 TrZ

Nejen ustanovení § 88 odst. 4 TrZ patří ke zpřísněným podmínkám podmíněného propuštění. Také odstavec 5 tohoto paragrafu v sobě obsahuje zpřísnující podmínky pro podmíněné propuštění, a to konkrétně ve vztahu k pachatelům, kteří spáchali takový trestný čin, za který je soud pravomocně odsoudil k výjimečnému trestu na doživotí. Tento trest nahradil trest smrti, a to novelou TZ č. 175/1990 Sb. Názor odborné veřejnosti je takový, že „... *doživotní trest je dostatečnou alternativou k trestu smrti.*“⁴³ Každopádně díky podmíněnému propuštění není tento trest tak přísný jak by se na první pohled mohlo zdát, i když v těchto případech se bude postupovat obezřetněji než u krátkodobých či jiných dlouhodobějších trestů. U těchto pachatelů nesmí být riskováno, že bude špatně odhadnuta jejich nebezpečnost, a proto je třeba stanovit jim delší dobu výkon trestu⁴⁴.

Doba, kterou musí pachatel strávit ve výkonu TOS, je nejméně dvacet let. Jde o první ze dvou zpřísnujících podmínek. Hranice nejméně dvaceti let je stanovena pevně, vzhledem k časově neomezené délce trestu (doživotí), a jeví se tak dostatečnou k tomu, aby byl pachatel s ohledem na spáchaný čin potrestán, a zároveň, aby byla pachateli ponechána šance se navrátit do společnosti.⁴⁵ Avšak soud při rozhodování o výjimečném trestu na doživotí může ve svém odsuzujícím rozsudku stanovit, že „... *doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se*

⁴¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1090.

⁴² MATOULEK, SEJKOROVÁ: *Právní rádce...*, s. 128-129.

⁴³ KARABEC, Zdeněk a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 76.

⁴⁴ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007, s. 107.

⁴⁵ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1091.

pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.“ (§ 54 odst. 4 TrZ) Tímto výrokem, který nemůže být vyřknut dodatečně po právní moci odsuzujícího rozsudku, soud dosáhne výrazného zpřísnění možnosti podmíněného propuštění u odsouzeného na doživotí. K takovému opatření by však mělo docházet jen výjimečně. Přesná kritéria pro jeho použití však v TrZ stanovena nejsou. Obecně vzato, k takovému prodloužení doby k podání podmíněného propuštění by mělo dojít jen v případech, kdy se výjimečný trest jeví jako „nedostatečný“ (resp. jeho délka a režim), a je třeba s ohledem na pachatelovu osobnost či jeho vlastnosti tuto osobu pozdržet při návratu do společnosti.⁴⁶

Stejně jako u odstavce 4 ani u podmíněného propuštění odsouzeného na doživotí nesmí hrozit nebezpečí recidivy, resp. pachatel nesmí spáchat stejný nebo jiný obdobný zvláště závažný zločin.⁴⁷ U tohoto kritéria je třeba opět přihlížet k okolnostem spáchání daného trestného činu a taky k osobě pachatele.

3.5 Zkušební doba

Podmíněnost propuštění je dána právě stanovením zkušební doby, ve které je ověřováno, zda se odsouzený polepšil či naopak. Zkušební doba má v podstatě ukázat, jak se podmíněně propuštěný dokáže chovat na svobodě, zda bylo podmíněné propuštění na místě a účelné.

Zkušební doba a přiměřená omezení a přiměřené povinnosti při podmíněném propuštění jsou zakotveny v ustanovení § 89 TrZ. Jsou zároveň jedněmi z těch, které byly od přijetí nového TrZ z roku 2009 novelizovány. Jedny z nejdůležitějších změn byly provedeny novelami č. 330/2011 Sb. a č. 357/2011 Sb. Ke konkrétním změnám viz níže.

Stanovení zkušební doby je pro rozhodnutí o podmíněném propuštění zásadní. Je třeba, aby tato doba byla efektivní vzhledem ke všem okolnostem propuštění. Do přijetí novely č. 357/2011 Sb. byla zkušební doba stanovena pro všechny stejně, a to v rozmezí jeden rok až sedm let. Po této novele však zákonodárce diferencoval délku zkušební doby podle kategorie trestného činu, který byl odsouzeným spáchán. Byl-li spáchán přečin, zkušební doba může činit až tři roky. Byl-li spáchán zločin (příp. zvláště závažný zločin), platí rozmezí jednoho roku až sedmi let, jak tomu bylo do přijetí novely. (§ 89 odst. 1 TrZ) Její běh počíná podmíněným propuštěním odsouzeného na svobodu. Zkrácení zkušební doby nepřichází v úvahu, ledaže by

⁴⁶ NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2009, s. 65-68.

⁴⁷ DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 651.

toto zkrácení znamenalo nařízení vykonání zbytku trestu. Naopak k prodloužení dojít může, i když jen ve výjimečných případech. Pravidla jsou stanovena v § 91 odst. 1 písm. b) TrZ, kdy je možné podmíněně propuštění ponechat v platnosti a zkušební dobu přiměřeně prodloužit i v případě, že jinak by došlo k nařízení výkonu zbytku trestu. Jde o případ, kdy podmíněně propuštěný učinil něco, co by jinak zapříčinilo jeho návrat do výkonu trestu, ale soud se z určitého důvodu rozhodl s ohledem na okolnosti případu a osobu podmíněně propuštěného, že jej zpět do vězení nepošle. Prodloužení zkušební doby je však i zde limitováno. Nesmí být prodloužena o více než dva roky a zároveň nesmí ani překročit hranici tří let u odsouzených za přečin a sedmi let u odsouzených za zločin, což jsou horní hranice zkušební doby dle § 89 odst. 1 TrZ. Mimo prodloužení zkušební doby může soud také dodatečně uložit dohled, nebo přiměřená opatření či přiměřené povinnosti, pokud tak dosud neudělal.

K tomu, aby mohl soud snadněji zkontrolovat, zda podmíněně propuštěný na svobodě vede řádný život, může mu stanovit dohled. Ten však musí vyslovit současně se stanovením zkušební doby, resp. v samotném rozhodnutí o podmíněném propuštění, s výjimkou dodatečného uložení dle § 91 odst. 1 písm. a) TrZ (viz předchozí odstavec). Tento postup je na úvaze soudu. Avšak v případě, že soud tento dohled vysloví, musí podmíněně propuštěnému zároveň uložit, aby se zdržoval ve svém obydlí či jeho části, a to po soudem stanovenou dobu. Ta však nesmí být delší než jeden rok. Z dikce § 89 odst. 3 věty první TrZ vyplývá, že povinnost zdržovat se v obydlí nesmí být stejně dlouhá nebo delší než samotná zkušební doba. K tomu je třeba ji stanovit (stejně jako dohled, s nímž je spojena) na počátku zkušební doby. (§ 89 odst. 1 TrZ)

Další fakultativním ustanovením je § 89 odst. 2 TrZ. Obsahuje doplňující prostředky, jimiž může soud efektivněji zajistit řádný život odsouzeného na svobodě. Můžeme je rozdělit na obecné, které lze uložit každému podmíněně propuštěnému (první tři odrážky), a na zvláštní, které lze uplatnit pouze u předčasně podmíněně propuštěných dle § 88 odst. 2 TrZ (poslední tři odrážky)⁴⁸. Jsou jimi:

- přiměřená omezení,
- přiměřené povinnosti,
- nahrazení škody či odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem, nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem,
- zdržování se v daném časovém období zkušební doby ve svém obydlí nebo jeho části,

⁴⁸ DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 657.

- vykonání práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí,
- složení určeného peněžní částky na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu.

Paragraf 89 odst. 2 věta první TrZ odkazuje na přiměřená omezení a přiměřené povinnosti v § 48 odst. 4 TrZ. Jde o výčet demonstrativní, což znamená, že soud může uložit v rámci § 89 odst. 2 věty první TrZ i jiná přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Naopak věta druhá tohoto ustanovení obsahuje taxativní výčet povinností, které lze uložit jen podmíněně propuštěnému, který spáchal přečin. Dalo by se říci, že zákonodárce tím dává soudu možnost kompenzovat krátkou délku pobytu odsouzeného ve výkonu trestu⁴⁹. Co se týče přiměřených omezení a přiměřených povinností, je třeba pečlivě vážit, které budou opravdu efektivní. Například mezi problematicky kontrolovatelná patří omezení styku s určitými osobami, navštěvování nevhodného prostředí, požívání návykových látek či hraní hazardních her a sázení.⁵⁰

Bližší vymezení rozsahu povinností ukládaných dle odstavce 2 TrZ (v případě povinnosti zdržovat se v obydlí i dle odstavce 1) je uvedeno v odstavci třetím § 89 TrZ. Jak již bylo výše zmíněno u rozboru ustanovení odstavce 1, povinnost zdržovat se ve stanovené části zkušební doby v obydlí může trvat maximálně rok, a to i v případě delší zkušební doby. Jelikož svou povahou tato povinnost odpovídá trestu domácího vězení, procesně se bude postupovat dle ustanovení o trestu domácího vězení § 334b a násl. TrŘ. Konání prací ve prospěch obcí, státu či obecně prospěšných institucí je limitováno výměrou 50 až 200 hodin. Ta se téměř shoduje s obsahově podobným ustanovením o výkonu obecně prospěšných prací § 62 TrZ, s výjimkou horní hranice, která u obecně prospěšných prací činí 300 hodin. Poslední povinností, kterou soud může uložit podmíněně propuštěnému podle § 88 odst. 2 TrZ, je složení soudem určené peněžité částky na pomoc obětem trestných činů. Soud přitom přihlédně mimo jiné i k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného a v návaznosti na ně stanoví tuto částku v rozmezí 2000 Kč až 10 milionů Kč. Částka může být v závislosti na poměrech odsouzeného hrazena i v měsíčních splátkách, stanoví-li tak soud. Obsahově bychom tuto povinnost mohli přirovnat k narovnání dle § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ, jen u schválení narovnání konkrétní částka stanovena není.⁵¹

⁴⁹ DRAŠTÍK: In DRAŠTÍK: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 658.

⁵⁰ ROZUM, Jan a kol. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 47.

⁵¹ PÚRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1099.

Ukončit podmíněné propuštění lze buďto za trvání zkušební doby, anebo po jejím uplynutí. V podstatě však jde jen o tři možnosti, jak s podmíněným propuštěním naložit:

- podmíněně propuštěný se osvědčil, a proto je podmíněné propuštění ukončeno,
- podmíněně propuštěný se neosvědčil, a proto je nařízen výkon zbytku trestu,
- ten, kdo poskytl záruku za dovršení nápravy odsouzeného, ji odvolal, a proto je ponecháno podmíněné propuštění v platnosti (za předpokladu, že soud shledá, že podmíněné propuštění plní svůj účel. (§ 91 TrZ)

Po uplynutí zkušební doby bude soud zkoumat, zda vedl podmíněně propuštěný v této době řádný život, zda plnil soudem uložené povinnosti a dodržoval přiměřená omezení. Poté následují dvě možnosti:

- soud vysloví, že se podmíněně propuštěný osvědčil – to znamená, že ve zkušební době vedl řádný život, přičemž následně vzniká pouze vyvratitelná domněnka, že je trest vykonán dnem, kdy byla dotyčná osoba podmíněně propuštěna na svobodu,
- soud vysloví, že se podmíněně propuštěný neosvědčil – to znamená, že ve zkušební době nevedl řádný život, případně neplnil uložené povinnosti. Následkem je poté nařízení výkonu zbytku trestu. (§ 91 TrZ)

Jako mimořádná může ale také nastat situace, že zkušební doba podmíněného propuštění uplyne, ale soud nevysloví, že se podmíněně propuštěný osvědčil a neučiní tak ani do jednoho roku po skončení zkušební doby. Za takových okolností (které nezavinil sám podmíněně propuštěný) dojde k fikci vykonání trestu dnem podmíněného propuštění.

Závěrem této kapitoly bych ráda přidala svůj pohled na některá ustanovení o zkušební době. Jak jsem psala výše, dohled spolu s povinností zdržovat se v obydlí a povinnosti stanovené v § 89 odst. 2 TrZ jsou fakultativní. Nicméně dle mého názoru by mělo být stanovení dohledu obligatorní. Osobně si myslím, že každý pachatel trestného činu by měl být pod určitým dohledem ve chvíli, kdy je propuštěn na svobodu, jakkoli je prognóza vedení řádného života a polepšení příznivá. Ačkoliv by nepodmíněný trest měl být sám o sobě dostatečnou sankcí pro pachatele, nikdy není na sto procent zaručeno, že se tito pachatelé ponaučili, i když se to jeví vysoce pravděpodobné vzhledem k tomu, že se uvažuje o jejich podmíněném propuštění. Nicméně pouhé stanovení zkušební doby (nejsou-li vyslovena další opatření) aniž by byl

podmíněně propuštěný pod stálejším dohledem, se mi jeví jako nedostatečné. Navíc i odborná veřejnost bere dohled jako přínosný a účinný nástroj trestní politiky⁵².

Z mého pohledu by tedy bylo vhodné dohled a povinnost zdržovat se v obydlí rozdělit a zároveň stanovit dohled obligatorně a povinnost zdržovat se v obydlí fakultativně. Slovní spojení, že „Soud může zároveň vyslovit...“ bych nahradila větou „Soud zároveň vysloví nad pachatelem dohled a současné může uložit, aby ve stanovené části zkušební doby...“ Tím by se podtrhla obligatornost dohledu a fakultativnost zdržování se v obydlí. Zároveň je mi jasné, že takové stanovení dohledu by si žádalo výrazně větší zapojení probačních úředníků, protože osob podmíněně propuštěných je v současné době velké množství a PMS nemá dostatečný počet pracovníků, kteří by se jim věnovali. V reálu to znamená, že probační úředníci mají na starosti několikanásobně více pachatelů, než by bylo „zdrávo“. Podle slov ředitelky PMS Andrey Matouškové jsou probační úředníci zatíženi natolik, že současný stav je hraniční. Proto navrhuje probační střediska posílit přibližně o 170 lidí. Tím by mělo dojít nejen ke zkvalitnění poskytovaných služeb klientům, ale také k lepším podmínkám pro samotné probační úředníky. A v návaznosti na zavedení elektronických náramků dojde také k poměrně výraznému odlehčení práce spojené s organizováním a realizováním kontrol v obydlích odsouzených a podmíněně propuštěných.⁵³

Větší kontrolu osoby podmíněně propuštěné si zákonodárce zřejmě odůvodnil tím, že k dohledu obligatorně stanoví povinnost zdržovat se v obydlí po určitou část zkušební doby. Nemyslím si však, že by to výrazně řešilo problém. Vzhledem k tomu, že dohled probačního úředníka v obydlí podmíněně propuštěného je stanoven určitým časovým úsekem, v němž se má tato osoba v obydlí zdržovat, jde o relativně snadno splnitelné kritérium. Jinak řečeno, má-li být tato osoba v určitou dobu doma z důvodu kontroly probačního úředníka, nejde o těžký úkol. A to i v případě, že jde většinou o kontrolu namátkovou. Zákon sice počítá s elektronickým kontrolním systémem odsouzených k trestu domácího vězení (který se vztahuje i na podmíněně propuštěné, jimž byla uložena povinnost zdržovat se v obydlí), nicméně v praxi tato kontrola pomocí tzv. elektronických náramků stále není realizována.

⁵² ROZUM, Jan a kol. *Vybrané problémy sankční politiky (Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ, Institut zabezpečovací detence)*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 81.

⁵³ PASEKOVÁ, Eva. *Ředitelka Probační a mediační služby Andrea Matoušková: Potřebujeme posílit o 170 lidí* [online]. ceska-justice.cz, 20. února 2016 [cit. 10. března 2016]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=912>.

Současná situace ohledně elektronických náramků není zrovna přívětivá. Nedávné výběrové řízení na tyto náramky se nesetkalo s úspěchem, kdy v prosinci 2015 byla zakázka zrušena, jelikož se do ní nikdo nepřihlásil. Od 29. února je vypsána nová zakázka s názvem „Elektronický monitorovací systém pro trestní justici“, která končí 5. dubna 2016. Má formu tzv. soutěžního dialogu, což by mělo tentokrát přilákat více uchazečů.⁵⁴ Ve chvíli, kdy náramky budou prakticky fungovat, bude to i pro soudce znamením, že mohou začít bez obav ukládat trest domácího vězení či povinnost zdržovat se v obydlí u podmíněného propuštění ve větší míře než dosud. Proto do té doby, než bude zavedena prokazatelná kontrola pomocí elektronických náramků, je povinnost zdržovat se ve stanovené části zkušební doby v obydlí ukládaná soudy neefektivní.

3.5.1 Probační domy

Přeplněnost věznic je aktuálním problémem, který se Ministerstvo spravedlnosti České republiky snaží řešit prostřednictvím své nové koncepce vězeňství⁵⁵, a to hned několika způsoby. Prvním z nich je již výše zmiňovaný elektronický monitorovací systém, tedy elektronické náramky. Druhým je novinka, kterou zavedla PMS. Jde o pilotní projekt Probační dům, jehož realizaci provádí občanské sdružení Nová šance, z. s., které je zároveň provozovatelem⁵⁶.

Probační dům je v České republice novinkou zavedenou od 1. července 2015. Jeho realizace byla inspirována zahraničními probačními domy, především těmi z Norska (například Sandaker⁵⁷)⁵⁸. Jeho podstata spočívá v tom, že napomáhá propuštěným vězňům navrátit se do běžného, reálného života, protože ne každý propuštěný má po návratu z vězení zajištěny vhodné podmínky pro život, jako je bydlení, zaměstnání, či rodinné a sociální zázemí. První měsíce na svobodě jsou těmi nejrizikovějšími, co se recidivy týče, jelikož je pro propuštěné

⁵⁴ Tiskové oddělení Ministerstva spravedlnosti ČR. *Ministerstvo spravedlnosti a Probační a mediační služba vypisují novou zakázku na tzv. „elektronické náramky“* [online]. justice.cz, 29. února 2016 [cit. 10. března 2016]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=347429>>.

⁵⁵ PASEKOVÁ, Eva. *Koncepce vězeňství do roku 2025: Vězni by si měli sami pěstovat potraviny i chovat zvířata, prostor cel by se měl zvětšit* [online]. ceska-justice.cz, 2. ledna 2016 [cit. 20. března 2016]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2016/01/koncepce-vezenstvi-do-roku-2025-vezni-by-si-meli-sami-pestovat-potraviny-i-chovat-zvirata-prostor-cel-by-se-mel-zvetsit/>>.

⁵⁶ NOVÁ ŠANCE. *Pilotní projekt „Probační dům“* [online]. koblov.cz, 19. června 2015 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <http://koblov.cz/aktuality_133.html>.

⁵⁷ KRIMINALOMSorgen. *Sandaker overgangsbolig* [online]. kriminalomsorgen.no [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.kriminalomsorgen.no/sandaker-overgangsbolig.5018829-242495.html>>.

⁵⁸ TISKOVÁ ZPRÁVA. *Pilotní projekt Probační dům pokračuje* [online]. ParlamentníListy.cz, 20. března 2016 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Pilotni-projekt-Probacni-dum-pokracuje-427042>>.

osoby těžké přizpůsobit se pobytu na svobodě⁵⁹. Cílem probačního domu je tedy „*Poskytovat ubytování mužům u propuštění z výkonu trestu, přispět ke zdokonalování pracovních návyků, motivovat ke smysluplnému naplnění a využití času. Zprostředkovat uživateli kontakt s úřady, lékaři a jinými institucemi, podpořit nezávislost na sociálních službách, uplatnění na trhu práce a začlenění do běžného života.*“⁶⁰

Klientem probačního domu se může stát muž, který dosáhl 18 let věku, je fyzicky soběstačný, vykonává nepodmíněný TOS a je u něj záhodno, aby se po propuštění nevracel do svého původního bydliště, ve kterém by byl vystaven negativním vlivům. Dále je třeba, aby měl do půl roku od poskytnutí souhlasu k zařazení do projektu možnost podat žádost o podmíněné propuštění a spolu s ní získal kladné hodnocení věznice a PMS, přičemž spolupráce s PMS je povinností.⁶¹ Klienti probačního domu poté mají striktní režim, který jsou povinni dodržovat. Tento je ze začátku poměrně přísný, ale postupem času se stává volnějším, aby si klienti zvykli na svobodu, která je čeká. Mezi povinnosti klientů probačního domu patří například podílení se na úhradě nákladů, plnění stanovených úkolů a podílení se na chodu domu, ať už jde o vaření, topení, či jinou pomoc v domě nebo okolí.⁶²

Konečné rozhodnutí o zařazení do projektu je ale nadále v rukou soudu. Ten rozhodne po zvážení všech okolností, zda je třeba propuštěnému uložit dohled, a v takovém případě spolu s rozhodnutím o podmíněném propuštění uloží této osobě povinnost absolvovat pobyt v probačním domě (například na čtyři měsíce).⁶³ Vzhledem k tomu, že přiměřená opatření a přiměřené povinnosti dle § 48 odst. 4 TrZ, které je možno uložit i při podmíněném propuštění, jsou dány demonstrativně, je nasnadě, aby soudy využily tuto možnost, a nařídily po propuštění pobyt v probačním domě, je-li to třeba.

Dle mého názoru jde stoprocentně o krok správným směrem. Probační domy by mohly vyřešit právě ty situace, kdy podmíněným propuštěním není vyhověno mimo jiné také z důvodů

⁵⁹ MSP – TISKOVÝ ODBOR. *Rozhovor: Rok 2014 je rokem projektů Probační a mediální služby* [online]. <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-rozhovor-rok-2014-je-rokem-projektu-probacni-a-mediacni-sluzby>.

⁶⁰ NOVÁ ŠANCE. *Pilotní projekt „Probační dům“* [online]. [koblov.cz](http://www.koblov.cz/pilotni-projekt-probacni-dum.html), 25. srpna 2015 [cit. 12. března 2016]. Dostupné na <<http://www.koblov.cz/pilotni-projekt-probacni-dum.html>>.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² BEER, Jan. *Probační dům jako šance na snížení kriminality* [online]. [denikreferendum.cz](http://denikreferendum.cz/clanek/22009-probacni-dum-jako-sance-na-snizeni-kriminality), 5. ledna 2016 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <<http://denikreferendum.cz/clanek/22009-probacni-dum-jako-sance-na-snizeni-kriminality>>.

⁶³ PASEKOVÁ, Eva. *Ředitelka Probační a mediální služby Andrea Matoušková: Potřebujeme posílit o 170 lidí* [online]. [ceska-justice.cz](https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=912), 20. února 2016 [cit. 10. března 2016]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=912>.

nedostatečného či vůbec žádného zázemí na svobodě, případně jen takového, které by mělo na podmíněně propuštěného negativní vliv. Nejčastějšími případy zamítnutí žádostí jsou totiž nedostatečná prognóza vedení řádného života v důsledku toho, že odsouzený nemá zajištěno zázemí (např. 6 To 367/2013). V takovém případě by soud mohl nařídít pobyt v probačním domě, který by takové zázemí nahradil minimálně na začátku. Do budoucna je pak daleko větší pravděpodobnost, že si tento propuštěný uchová pozitivní vazby, které získal ve spolupráci s probačním domem a jeho pracovníky, a i nadále povede řádný život. Tím by měla být dostatečně zajištěna resocializace takové osoby, jelikož pouhým ukončením výkonu trestu není resocializační proces ukončen, kdy k jeho dovršení musí přispět také podmínky, které čekají na propuštěného na svobodě (jako již zmiňované rodinné, sociální zázemí, zaměstnání a podobně.)⁶⁴. Právě tomu probační domy velkou měrou pomohou.

Jak vyplynulo z výše zmíněných podmínek, odsouzení se mohou do probačního domu hlásit již v době, kdy jsou ve výkonu trestu, ačkoliv není jisté, že nakonec budou podmíněně propuštěni. Jelikož však jde o novinku, která je ve fázi „testování“, není prozatím mezi odsouzenými takový zájem, jak se předpokládalo⁶⁵. Pravděpodobně je pro odsouzené nejvíce demotivující množství přísných podmínek, které je třeba naplnit. Jak se bude tomuto projektu dařit, zjistíme v průběhu tohoto roku. V současné době funguje na našem území pouze jeden probační dům, a to v Ostravě – Koblově, avšak pokud budou ohlasy a výsledky příznivé, je v plánu tyto domy rozšířit i do ostatních krajů.

3.6 Automatické podmíněné propuštění

Aktuálním problémem spojeným s výkonem TOS je především přeplněnost věznic. Ta je dána jednak často ukládanými krátkodobými tresty, ale také těmi dlouhodobými. Ty sice nejsou ukládány výrazně často, ale svou délkou limitují kapacitu věznic⁶⁶. Na druhou stranu krátkodobé tresty mají také své „mouchy“. Mezi hlavní negativní důsledky patří například nedostatek prostoru k převýchově pachatele, což může ve svém důsledku vést až k tomu, že pro pachatele bude takový trest rizikem, které bude ochoten podstoupit. Nicméně i v těchto případech nelze jednoznačně paušalizovat všechny odsouzené ke krátkodobému trestu, protože na každého takový

⁶⁴ KARABEC: *Dlouhodobé tresty...*, s. 73.

⁶⁵ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Probační domy* [online]. vscr.cz, 1. října 2015 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/aktuality-200/probacni-domy>>.

⁶⁶ KARABEC: *Dlouhodobé tresty...*, s. 7.

trest může působit jinak. V návaznosti na četnost ukládání krátkodobých trestů a snahu odlehčit vězeňskému systému a státnímu rozpočtu je tendence nahradit tyto tresty v co největší míře tresty alternativními.⁶⁷

Jednou z variant řešení přeplněnosti věznic byla tendence uzákonit tzv. automatické podmíněné propuštění z výkonu trestu. Tato myšlenka na změnu ustanovení o podmíněném propuštění vzešla původně od Ministerstva spravedlnosti České republiky, nicméně v odborných kruzích se spíše pohybovala „tichou poštou“. Nakonec spatřil světlo světa určitý návrh nového ustanovení § 88, který byl rozeslán k připomínkovému řízení. Dle něj by měl být odsouzený podmíněně propuštěn po vykonání jedné třetiny trestu (byl-li odsouzen maximálně na 3 roky za přečin) nebo jedné poloviny trestu (byl-li odsouzen maximálně na 5 let za přečin nebo zločin, kromě zvlášť závažného zločinu). K tomu by jim nesměl být za celou dobu ve věznici uložen kázeňský trest, případně by musel být ke dni podmíněného propuštění zahlazen.⁶⁸

Problémů v návrhu bylo možno spatřit hned několik. Absence kázeňských trestů na první pohled vypadala jako dobré řešení pro zjištění, jak se odsouzený ve věznici choval po dobu výkonu trestu. Nicméně takové tresty (i odměny) ukládají pracovníci VS ČR, kteří jsou s odsouzeným v kontaktu ve věznici po celou dobu výkonu jeho trestu. Ačkoliv jsou těmi, kdo znají chování odsouzeného ve výkonu trestu nejlépe, právě z důvodu jejich každodenního styku není možné vyloučit podjatost pracovníků VS ČR při hodnocení odsouzených. Objektivnost je přitom u podmíněného propuštění namísto, proto o něm rozhoduje soud jako nezávislý a nestranný orgán. Dalším problémem bylo samotné vymezení osob, které by měly být takto propuštěny. Prakticky se návrh vztahoval na všechny odsouzené, kteří by splnili daná kritéria, aniž by důsledněji řešil problematiku recidivy. Právě ta je pro soud jedním z nejdůležitějších kritérií při rozhodování o podmíněném propuštění (např. II. ÚS 28/13 či III. ÚS 384/10).⁶⁹ Pouze předchozí zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění znemožnilo automatické propuštění.⁷⁰

Pokud by došlo k přijetí takového rozporuplného návrhu, mělo by to velké negativní důsledky. Tím největším bezpochyby je ten, že by byl prakticky vyloučen z rozhodování o podmíněném propuštění soudní prvek, jelikož by osud odsouzeného fakticky mohli ovlivnit jen

⁶⁷ KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody (Závěrečná studie z výzkumu)*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4-7.

⁶⁸ ŽÁK, Vladimír. O podmíněném propuštění. *Soudce*, 2012, č. 6, s. 15.

⁶⁹ Tamtéž, s. 15-16.

⁷⁰ KRIST, Tomáš. *Plány ministerstva – propuštění až 10 tisíc vězňů* [online]. ceskatelevize.cz, 21. března 2012 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1183550-plany-ministerstva-propusteni-az-10-tisic-veznu>>.

pracovníci VS ČR. Soudy by pak mohly začít ukládat vyšší tresty v rámci trestních sazeb, aby u odsouzených vyloučily možnost automatického podmíněného propuštění. Ačkoliv primární záměr je odlehčit věznicím, cena za něj by byla neúměrná. Především by se na svobodě objevily osoby, které by za normálních okolností na klasické podmíněné propuštění „nedosáhly“. Také by v podstatě vzrostla kriminalita, jelikož by pachatele spadající do kategorie pro automatické propuštění vězení zřejmě neodradilo. Nakonec by vězni prakticky nemuseli vykazovat ve výkonu trestu žádnou aktivitu, jelikož by k automatickému podmíněnému propuštění kázeňské odměny nebyly třeba a stačilo by jen „odsedět si“ trest.⁷¹

Jak již bylo zmíněno, podmíněné propuštění není automatickým institutem a odsouzený na něj právní nárok nemá. V podstatě jde tedy pouze o jakýsi benefit, který není ústavně zaručen, a navíc nenastává vždy po splnění zákonných podmínek, ale je na úvaze soudu, zda bude tento institut aplikovat (viz konstantní judikatura Ústavního soudu, např. IV. ÚS 1182/12, I. ÚS 2489/14, II. ÚS 1874/13). Tak by to dle mého názoru mělo zůstat i nadále, mimo jiné s ohledem na výše zmíněný rozbor návrhu automatického podmíněného propuštění, který se zdál být poněkud nešťastným. V případě, že by přece jen zákonodárce měl v úmyslu uzákonit automatické propouštění, bylo by třeba takové změny důkladněji promyslet. V konečném důsledku by se pak neměl omezovat jen na změnu ustanovení trestního zákona, ale proměnou by měly projít i ostatní předpisy, které se této problematice týkají, jako např. ZVTOS.

⁷¹ ŽÁK, Vladimír. O podmíněném propuštění. *Soudce*, 2012, č. 6, s. 15-19.

4 Hmotněprávní úprava – fakultativní podmínky

Třetí odstavce § 88 TrZ zakotvuje obecné předpoklady, ke kterým se při rozhodování o podmíněném propuštění přihlíží. Jedná se však o fakultativní podmínky, které nemusí být splněny ve všech případech. V případě, že soud bude tyto předpoklady aplikovat na odsouzeného, neznamená jejich nesplnění automaticky nemožnost podmíněného propuštění⁷². Těmito podmínkami tedy jsou:

- včasný nástup odsouzeného do výkonu trestu,
- částečné či úplné nahrazení, popř. jiné odčinění škody nebo jiné újmy způsobené trestným činem, včetně vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem⁷³,
- postoj odsouzeného k výkonu ochranného léčení, jež vykonával před nástupem do výkonu trestu nebo v jeho průběhu (zjištěný zpravidla ze závěrečné zprávy lékaře či zdravotního zařízení, kde odsouzený takové ochranné léčení vykonával⁷⁴).

Mohou nastat celkově tři varianty, kdy odsouzený:

- může splnit všechny podmínky, tedy nachází se na svobodě (může včas nastoupit výkon trestu), vykonává ochranné léčení (může vyjádřit svůj postoj k němu) a trestným činem způsobil újmu (může ji nahradit či odčinit),
- splňuje jen některé z podmínek,
- nesplňuje ani jednu, kdy k takové situaci může dojít například u odsouzeného, který se nacházel ve vazbě (a z ní byl ihned převeden do výkonu trestu), nezpůsobil trestným činem žádnou majetkovou či jinou újmu, ani se bezdůvodně neobohatit, a ochranné léčení nevykonával.

Zákonodárce tímto ustanovením dává soudu pokyn aplikovat jej pouze na odsouzené za zločin. Vzhledem ke skutečnosti, že tento odstavce prošel (stejně jako odstavce 2) novelizací v podobě zákona č. 390/2012 Sb., je třeba se vypořádat také s původní verzí. Ta vztáhla tyto obecné předpoklady na odstavce 1 i 2, tedy nejen na odsouzeného za zločin, ale i na odsouzeného za přečin. Dle současné právní úpravy již ale nelze u rozhodování o podmíněném propuštění

⁷² VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění..., s. 82.

⁷³ Ve prospěch odsouzeného bude i snaha tuto škodu nahradit, např. sjednáním splátkového kalendáře či alespoň omluvou. Blíže viz VICHEREK, Roman. *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel* [online]. epravo.cz, 19. dubna 2011 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html>.

⁷⁴ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění..., s. 83.

odsouzeného za přečin argumentovat tím, že nenahradil škodu, či nenastoupil včas do výkonu trestu.

Zákonodárcův úmysl nám více přibližuje důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. Hlavním důvodem, proč se rozhodl vztáhnout obecné předpoklady odstavce 3 jen k odsouzeným za zločin je ten, že by tím mělo dojít nejen k jednoduššímu rozhodování o podmíněném propuštění u pachatelů odsouzených za přečin, ale také snad i k odstranění přeplněnosti věznic v důsledku vysokého počtu těchto odsouzených.⁷⁵ S názorem uvedeným v důvodové zprávě nesouhlasím. Dle mého tím k nějakému výraznému propouštění nedojde.

Na první pohled drobná úprava tedy není ve skutečnosti pro praxi tak bezvýznamná, jelikož odborníci mají mnohdy odlišné názory na aplikaci těchto obecných předpokladů jen na odsouzené za zločin, než má zákonodárce. Například rozbor odstavce 3 Mgr. Morkovinem je nepochybně zajímavý. Odstavec 3 podrobil ve svém článku⁷⁶ výkladovým metodám a dospěl k závěru, že ačkoliv není toto ustanovení vztaženo na odsouzené za přečin, jak tomu bylo do přijetí novely, dle systematického a teleologického výkladu se obecné předpoklady vztahují i na ně. Tedy dalo by se říci, že se téměř nic nezměnilo, a soudy dále mohou argumentovat nenahrazením škody u podmíněného propuštění odsouzených za přečin. Jakkoliv přesvědčivé jsou jeho použité argumenty, dovolím si s ním v této interpretaci nesouhlasit. S přihlédnutím k tomu, že pokud by zákonodárce zamýšlel aplikaci odstavce 3 na odsouzené za zločin i přečin, nedošlo by k novelizaci tohoto odstavce, a pokud by přeci jen zákonodárce tento odstavec chtěl změnit a zároveň měl v úmyslu ponechat aplikaci na oba druhy odsouzených, zajisté by tak uničil jiným způsobem, než výslovným zmíněním jednoho z nich.

Dalšími odborníky, kteří nejsou v tomto směru přesvědčeni o správnosti novelizace, jsou Mgr. Vladimír Žák, který se ve svém článku⁷⁷ vyjádřil tak, že by „... *nepodporoval nerovnovážné postavení různých kategorií odsouzených*“ a také prof. Šámal a prof. Válková⁷⁸.

Včasné a řádné nastoupení do výkonu trestu se u odsouzených v podstatě předpokládá automaticky, nicméně v praxi samozřejmě může dojít k různým situacím, které nenastoupení do výkonu trestu zapříčiní. Pokud jde o situaci, kdy došlo k převzetí výzvy k nastoupení

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

⁷⁶ MORKOVIN, Ondřej. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 9, s. 201-203.

⁷⁷ ŽÁK, Vladimír. Zamýšlené změny ve vězeňské legislativě. *Soudce*, 2013, č. 1, s. 18.

⁷⁸ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 254.

do výkonu trestu a odsouzený přesto nenastoupil, není zde pochyb, že se odsouzený vyhýbá své povinnosti. V takovém případě se navíc odsouzený dopouští trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. f) TrZ.⁷⁹ Problematické je potom posouzení v případě náhradního doručení výzvy k nástupu, tedy doručení vhozením do schránky. Odsouzenému tak počne běžet lhůta k nástupu do vězení, nicméně pokud marně uplyne, je třeba dále zkoumat, proč tomu tak bylo. Odsouzený se mohl přestěhovat (a neoznámil novou adresu pro doručování), odjet pracovně, soud se mohl zmýlit a přehlédnout adresu pro doručování (a tedy doručit jinde), jiná osoba mohla vybrat schránku a zamlčet doručení výzvy, a stejně tak mohly nastat další různé situace. K nenastoupení může dojít také v případě, kdy sice odsouzený do věznice přijde, ale nemá doklady totožnosti, tedy věznice jej nepřijme.⁸⁰ Je tedy třeba, aby soud při hodnocení kritéria včasného nastoupení do výkonu trestu hodnotil všechny skutečnosti, které byly příčinou nenastoupení, a zda jsou opravdu přičitatelné jen a pouze odsouzenému a jeho lhostejnosti. S tím by také měla počítat právní úprava a rozlišovat zde zavinění odsouzeného, což dosud bohužel není rozhodující.

Na závěr této kapitoly bych ráda přdestřela také svůj názor na danou věc. Je pochopitelné, že obligatorní podmínky pro podmíněné propuštění jsou dány rozdílně, nelze mít jednotnou „laťku“ pro osoby odsouzené za přečin a osoby, které spáchaly např. zvlášť závažný zločin. Nicméně dle mého názoru je jiná situace v případě podmínek fakultativních v § 88 odst. 3 TrZ. Souhlasím s oběma výše citovanými odborníky, že by mělo být toto ustanovení stanoveno pro obě kategorie odsouzených, tak jak tomu bylo před novelou. Nevidím zde důvod, proč by mělo být odsouzenému za přečin „odpuštěno“, že nenahradil škodu způsobenou trestným činem, ačkoliv k tomu měl možnost, nebo že byl do výkonu trestu dodán. Svým způsobem zde tedy nerovnováha v postavení odsouzených za přečin a zločin novela opravdu zakotvila. Z mého pohledu však zbytečně. Toto ustanovení je ve své podstatě ustanovením obsoletním, jelikož upravuje podmínky, ke kterým soud přihlíží i bez nutnosti mít je výslovně uvedené v tomto odstavci. Jde o součást plnění povinností odsouzeného. Jedním řešením by tedy bylo toto ustanovení vypustit z § 88 TrZ úplně, a to z důvodu jeho nadbytečnosti.

⁷⁹ V takovém případě k tomu soud chtěl nechtě přihlídnout při rozhodování o podmíněném propuštění musí, jelikož jde v podstatě o spáchání trestného činu v době, kdy má být odsouzený ve výkonu trestu.

⁸⁰ VICHEREK, Roman. *Je dobrovolnost nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nutná podmínka podmíněného propuštění?* [online]. epravo.cz, 17. února 2011 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/je-dobrovolnost-nastupu-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-nutna-podminka-podmineného-propusteni-70804.html>>.

Lepším řešením se mi však v tuto chvíli zdá opětovně stanovit tyto podmínky pro odsouzené za zločin i za přečin, aby došlo k jednotnému posuzování podmínek pro podmíněné propuštění u obou kategorií odsouzených, protože právě takoví lidé, kteří se nemají k tomu, aby převzali odpovědnost za své činy a nastoupili včas do výkonu trestu či nahradili škodu, by neměli jen tak opustit brány vězení. Spíše by jim prospělo, aby si již ve výkonu trestu „vypěstovali“ návyk k hrazení škod, které způsobili, a také, aby jim nebylo snadno odpouštěno vyhýbání se povinnosti nastoupit výkon trestu. Bohužel současná úprava to nyní takto umožňuje, a to není dobře.

5 Procesněprávní úprava podmíněného propuštění

Úprava rozhodování o podmíněném propuštění je uvedena v § 331 až 333 TrŘ. Tato kapitola je rozdělena do dvou hlavních podkapitol. První se týká návrhového oprávnění a druhá samotnému procesu rozhodování.

5.1 Návrh či žádost o podmíněné propuštění

Řízení o podmíněném propuštění je možno zahájit několika způsoby:

- První možností je zahájení řízení na návrh, který může podat buďto státní zástupce, ředitel věznice, ve které odsouzený vykonává trest, případně také zájmové sdružení občanů.
- Druhou možností je zahájení řízení na základě žádosti samotného odsouzeného.
- Třetí možností je zahájení řízení z úřední povinnosti.

V praxi je nejčastější variantou bezpochyby podání žádosti samotného odsouzeného, a to i v případě, že má povědomí o tom, že nesplňuje všechny podmínky pro úspěšné podmíněné propuštění. Další v pořadí je zákonný zástupce odsouzeného, poté návrh ředitele věznice, zájmového sdružení občanů, státního zástupce, a celkově nejméně je případů zahájení řízení z úřední povinnosti.⁸¹ Konkrétní podmínky a specifika těchto způsobů zahájení řízení budou osvětleny v následujících podkapitolách.

5.1.1 Návrh státního zástupce a ředitele věznice

Ačkoliv je státnímu zástupci v zákoně přiznáno právo podat k soudu návrh na podmíněné propuštění odsouzeného, dosud nebyl zaznamenán případ, kdy by státní zástupce svého oprávnění návrh podat využil.⁸²

Naopak návrhy ředitelů věznic na podmíněné propuštění odsouzených, kteří vykonávají TOS v jejich věznici, jsou častější. Ředitelé se přitom mohou u podmíněného propuštění nacházet v několika pozicích – jako navrhovatel podmíněného propuštění, jako připojivší se osoba

⁸¹ ROZUM, Jan a kol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2004, s. 143.

⁸² VICHÉREK, Roman. *Návrh či žádost o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 22. července 2013 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html>>.

k žádosti odsouzeného či jako osoba poskytující stanovisko o odsouzeném (především to kladné při předčasném podmíněném propuštění).

V případě, že ředitel věznice podává návrh sám, v rámci režimu § 331 odst. 3 TrŘ je takový návrh nejprve projednán státním zastupitelstvím a v případě, že s ním státní zástupce souhlasí, rozhodne o podmíněném propuštění předseda senátu usnesením sám a bez nařízení jednání. V případě nesouhlasného stanoviska státního zástupce dojde k veřejnému zasedání. Odsouzený však stále musí splnit ostatní podmínky pro podmíněné propuštění, návrh ředitele věznice totiž neznamená jeho automatické propuštění.⁸³

Novelou TrZ č. 390/2012 Sb. došlo k posílení tohoto návrhového oprávnění ředitelů věznic. Dle důvodové zprávy k TrZ je právě ředitel věznice tou správnou osobou, která dokáže posoudit stupeň nápravy odsouzeného vzhledem k poměrně krátké době ve věznici.⁸⁴ Velkou změnu zaznamenal právě § 88 odst. 2 TrZ, který stanovil, že ředitelův návrh bude zamítnut jen v případě, že bude zjevné, že odsouzený nepovede na svobodě řádný život. S tímto odstavcem někdejší prezident Václav Klaus nesouhlasil, konkrétně s relativně neurčitými pojmy „vzorné chování“, „zjevné“, „řádný život“. Prezident poté novelu vetoval s odůvodněním, že rozhodování ředitelů věznic o podmíněném propuštění „... by znamenalo popření předvídatelnosti trestního práva, relativizaci systému trestů a vnesení voluntarismu do justičních mechanismů.“⁸⁵ I přes jeho kategorický nesouhlas byla novela přijata.

Pravdou je, že jde o poměrně diskutované téma, zda ponechat ředitelům věznic takové oprávnění rozhodnout o podmíněném propuštění odsouzených. Soud (resp. předseda senátu) má sice v této věci konečné slovo, nicméně je od předmětné novely velmi omezen ve svém uvážení, jelikož vymezení pojmu „zjevné“ je vzhledem k jeho neurčitosti problematické. Dalo by se snad jen říci, že bude přísněji posuzováno než jen běžné očekávání vedení řádného života, které se aplikuje v ostatních případech podmíněného propuštění. Judikatura ohledně očekávání vedení řádného života je již ustálená a hodnotící kritéria jsou daná. Zjevné nevedení řádného života je však podle mě těžko prokazatelné, protože nikdy není možné postavit kritérium vedení řádného života najisto. Řešením by bylo spíše namísto zjevného nevedení řádného života zjišťovat, zda

⁸³ VICHEREK, Roman. *Návrh či žádost o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 22. července 2013 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminene-propusteni-91827.html>>.

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 14. března 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

⁸⁵ OCHVAT, Radim. *Prezident vetoval novelu trestního zákoníku* [online]. vk.hrad.cz, 17. září 2012 [cit. 3. března 2016]. Dostupné na <<http://vk.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/7413.shtml>>.

dotyčný zjevně povede řádný život. Snad nejlepším řešením by však bylo vypustit předmětnou větu z § 88 odst. 2 TrZ a tím nechat soud rozhodnout o návrhu ředitele věznice jako o každém jiném, tzn. s přihlédnutím k podmínkám, které je nutno obecně splnit u toho kterého podmíněného propuštění (např. u § 88 odst. 2 TrZ je to vzorné chování a plnění povinností). Mimo jiné jen těžko lze souhlasit s přenesením pravomoci takto rozhodovat na moc výkonnou namísto soudní. V této souvislosti je namístě uvažovat o souladu tohoto návrhového oprávnění s Ústavou, kdy již prof. Válková, prof. Šámal i Mgr. Morkovin tuto ústavní konformitu popřeli, mimo jiné s odkazem na nálezy Ústavního soudu ČR^{86, 87}. Můj názor je totožný.

5.1.2 Návrh zájmového sdružení občanů

Návrhové oprávnění je rovněž v rukou zájmového sdružení občanů. Dle § 3 odst. 1 TrŘ jde o „*Odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely...*“ Jde především o organizace, které byly dříve v kontaktu s odsouzeným například v zaměstnání či v místě bydliště. Tato zájmová sdružení občanů napomáhají podmíněně propuštěným (ale nejen jim) žít řádným životem po propuštění z výkonu trestu, a to tak, že spolupůsobí při výchově těchto osob. Soud může přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného od zájmového sdružení občanů.

Toto zájmové sdružení občanů, které podává návrh na podmíněné propuštění odsouzeného, musí zároveň nabídnout soudu převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného. V případě, že zájmové sdružení tuto záruku ve svém návrhu neposkytne, soud bude návrh považovat za pouhý podnět k zahájení řízení o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu, o němž soud nemusí rozhodnout. Na základě tohoto podnětu však může soud zahájit řízení z úřední povinnosti.⁸⁸

Jelikož přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného je alternativou k prognóze vedení řádného života v § 88 odst. 1 TrZ, je posouzení jejího přijetí rovněž předmětem soudního uvážení. Soud musí především zkoumat, zda může takové sdružení zárukou být. Je třeba zjistit, zda je v moci sdružení pozitivně ovlivnit odsouzeného a dovršit tak jeho nápravu. Problémem

⁸⁶ Blíže viz nálezy ÚS ČR ze dne 30. listopadu 1994, sp. zn. Pl. ÚS 5/94.

⁸⁷ ŠÁMAL, VÁLKOVÁ: K podmíněnému propuštění..., s. 254.
MORKOVIN, Ondřej. Podmíněné propuštění..., s. 201.

⁸⁸ ŠKVAIN, Petr, In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 3804.

většiny záruk je, že nedokáží soud přesvědčit o možnostech působení na odsouzeného. Většinou v záruce chybí určení výchovných opatření ke spolupůsobení na odsouzeného a také, které nedostatky v chování má takové opatření odstranit. Většinou je ale postačující zajištění ubytování a zaměstnání.⁸⁹ Jedním z nejvíce sledovaných případů poslední doby byl ten s Alexandrem Novákem (bývalým primátorem Chomutova). Ten byl za přijetí úplatku ve výši 40 milionů korun odsouzen ke čtyřem rokům ve vězení. Loňského roku byl podmíněně propuštěn po vykonání poloviny trestu, a to mimo jiné díky záruce, kterou poskytl motorkářský spolek.⁹⁰ Tato záruka byla označena za nestandardní, vzhledem k tomu, že její předseda je současně starostou obce Želenice, a veškerá potvrzení o činnosti tohoto spolku (tedy celkem tři) byla vydána právě obcí Želenice. Navíc celková záruka byla poměrně strohá, ačkoliv se na podrobné objasnění výchovných prostředků a opatření klade důraz.⁹¹ Záruka by tedy měla být opravdovou zárukou a měl by být kladen velký důraz na její kvalitní výběr. Zájmové sdružení občanů by mělo mít předpoklady k tomu, aby dokázalo dovršit proces nápravy odsouzeného. Pokud takové předpoklady dostatečně neprokáže, neměl by soud jeho záruku vůbec přijímat.

5.1.3 Žádost odsouzeného

Bezpochyby nejčastěji se o podmíněném propuštění rozhoduje na žádost samotného odsouzeného. Není třeba složitě dovozovat, že právě odsouzení jsou ti, kteří mají na svém podmíněném propuštění největší zájem. Nicméně platí pro ně jistá pravidla, aby nemohli tyto žádosti podávat kdykoliv, jelikož by tím došlo k neúměrnému zahlcení soudu.

Oficiální forma žádosti ani její náležitosti nejsou v ustanoveních o podmíněném propuštění zakotveny, je proto třeba vycházet z obecných ustanovení TrŘ – § 59 odst. 1 a 4.

Odsouzený může podat žádost samostatně nebo prostřednictvím svého obhájce. Zastoupení při podávání žádosti ani při projednávání věci sice není třeba, je to však vhodné, především proto, aby podaná žádost obsahovala veškeré náležitosti a přílohy, a také, aby mohla

⁸⁹ VICHEREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 3. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

⁹⁰ ČTK. *Novák podle žalobce splňoval podmínky podmíněného propuštění* [online]. beta.ceskenoviny.cz, 8. března 2016 [cit. 29. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

⁹¹ MAZANCOVÁ, Hana. *Čím dostali motorkáři kmotra Nováka z vězení? Půjčili dětem pipu na limonádu* [online]. lidovky.cz, 12. května 2015 [cit. 29. března 2016]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/cim-dostali-motorkari-kmotra-novaka-z-vezeni-pujcili-detem-pipu-na-limonadu-1b9-/zpravy-domov.aspx?c=A150511_182145_ln_domov_hm>.

být co nejrychleji vyřízena v zákonné lhůtě. Přílohy, které je třeba připojit k žádosti, jsou zejména doklad o možnosti bydlení odsouzeného a příslib zaměstnání, které bude odsouzený po propuštění vykonávat.⁹² Nezbytnou přílohou žádosti o předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 TrZ je kladné stanovisko ředitele věznice, ve které odsouzený vykonává TOS, v němž musí uvést, že odsouzený svým chováním a plněním svých povinností prokázal, že již není třeba, aby vykonal zbytek trestu. Pokud tuto povinnou přílohu nepředloží, soud o žádosti nerozhoduje a pouze ji odsouzenému vrátí, aby kladné stanovisko ředitele věznice doplnil (§ 331 odst. 1 TrŘ).

Návrhové oprávnění má také zákonný zástupce mladistvého odsouzeného (dle § 43 ZSVM) či zákonný zástupce odsouzeného omezeného ve svéprávnosti (dle § 34 TrŘ). Tato ustanovení jsou společnými ustanoveními vztahujícími se mimo jiné také k § 331 a násl. TrŘ. Soud proto nemůže zamítnout takovou žádost jen z důvodu toho, že není zákonný zástupce odsouzeného uveden v ustanovení § 331 TrŘ jako jedna z oprávněných osob. Opačná situace nastává, jakmile odsouzený v době rozhodování soudu svéprávnosti opět nabude (případně mladistvý dosáhne zletilosti). V takovém případě je podaná žádost zákonného zástupce brána soudem jako podnět k podmíněnému propuštění, a následně může soud zahájit řízení ex off. Pokud ale soud zamítne žádost zákonného zástupce odsouzeného proto, že nejsou dány důvody pro jeho podmíněné propuštění, nemůže jít takové rozhodnutí k tíži odsouzeného a omezit jej v možnosti podat vlastní žádost o podmíněné propuštění. Tu bude moci podat kdykoliv, aniž by v tomto případě platila lhůta šesti měsíců pro nové podání žádosti, vzhledem k tomu, že zamítavé rozhodnutí nevyvolala žádost odsouzeného, ale jeho zákonného zástupce. (Rt II/1968)

5.1.4 Zahájení řízení z úřední povinnosti

K zahájení řízení o podmíněném propuštění může dojít také ex off. Děje se tak většinou na základě podnětu osoby, která není zákonem aktivně legitimována k podání návrhu či žádosti o podmíněné propuštění, jde tedy o osobu k tomu neoprávněnou. Nejčastěji se v pozici neoprávněné osoby ocitají rodinní příslušníci odsouzeného, kteří namísto něj podají k soudu návrh na jeho podmíněné propuštění. O takovém návrhu soud ale nemá povinnost rozhodovat,

⁹² MATOULEK, SEJKOROVÁ: *Právní rádce...*, s. 131-134.

a proto jej bude považovat za pouhý podnět k tomu, aby bylo zahájeno řízení o podmíněném propuštění.⁹³

Vzhledem ke skutečnosti, že návrhové oprávnění je v § 331 TrŘ stanoveno poměrně široce, nemyslím si, že by bylo třeba v praxi využívat zahájení řízení ex offo. Většina návrhů či žádostí o podmíněné propuštění k soudu přichází od odsouzeného (příp. jeho zákonného zástupce či advokáta) nebo ředitele věznice. Z důvodu velkého množství těchto návrhů či žádostí je dle mého názoru nadbytečné, aby soud sám vyhledával odsouzené, kteří mohou být podmíněně propuštěni, protože většina z nich již od počátku ví, že svou žádost dříve či později podají sami. Ačkoliv se zahájení řízení z úřední povinnosti zdá být nadbytečné, měla by přesto tato možnost zůstat zachována pro případ, že jednou skutečně dojde k situaci, která by takovéto zahájení řízení vyžadovala.

5.2 Proces rozhodování o podmíněném propuštění

Soud má povinnost zahájit řízení o návrhu nebo žádosti do 30 dnů od jejich doručení soudu dle § 333 odst. 1 TrŘ. Jde o lhůtu pořádkovou, jejím uplynutím tedy nedojde ani k automatickému propuštění odsouzeného, ani k zániku povinnosti soudu rozhodnout⁹⁴. Soud však může tuto lhůtu předkročit, a to v případě, že k tomu bude mít důležité důvody. Jde kupříkladu o situace, kdy soud nemá k dispozici trestní spis či jiné důkazy, nebo pokud se k veřejnému zasedání nedostaví osoba, jejíž účast je vyžadována.⁹⁵ V praxi je však tato lhůta považována za velmi krátkou vzhledem k obstarání všech potřebných podkladů pro podmíněné propuštění.⁹⁶ Soud může o podmíněném propuštění rozhodnout jen v případě, že má k tomu zajištěn dostatek podkladů, především je ale důležité mít po ruce kompletní spis odsouzeného. Právě tato skutečnost je problémem v případě, že je spis přítomen u jiného soudu, než u toho, který má rozhodnout.⁹⁷

K rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného je zpravidla svoláno veřejné zasedání (krom případu, kdy rozhoduje předseda senátu sám – viz kapitola 5.1.1.). Na veřejném

⁹³ ŠKVAIN, In ŠÁMAL: *Trestní řád...*, s. 3802.

⁹⁴ Ten poté musí rozhodnout co nejrychleji.

⁹⁵ ŠKVAIN, In ŠÁMAL: *Trestní řád...*, s. 3814.

⁹⁶ Těmi jsou například opis Rejstříku trestů, příslušných spisů a zpráv, přešetření prostředí, do kterého se má odsouzený vrátit apod. Blíže viz ROZUM: *Institut dohledu...*, s. 182.

⁹⁷ VICHEREK, Roman. *Lhůta pro rozhodnutí o podmíněném propuštění* [online]. epravo.cz, 8. října 2014 [cit. 31. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/lhuta-pro-rozhodnuti-o-podminenem-propusteni-95422.html>>.

zasedání je nutná přítomnost odsouzeného, jelikož je třeba provést jeho výslech v dané věci. Tento výslech je potom jakožto důkaz podkladem pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Výslech odsouzeného naopak není třeba, podává-li návrh ředitel věznice, protože ten se tak stává stranou řízení. Stran důkazů je ale třeba rozlišovat situaci, kdy se ředitel věznice nepřipojil k návrhu na podmíněné propuštění (ani jej sám nepodal) a pouze zašle soudu své stanovisko o odsouzeném. Toto stanovisko je soudem bráno jako listinný důkaz, který je třeba při jednání přečíst a odsouzený má příležitost se k němu vyjádřit. Z tohoto důvodu je tedy třeba nařídit jednání, i kdyby hodnocení ředitele věznice o dosavadním průběhu výkonu trestu odsouzeného bylo kladné, tedy doporučující.⁹⁸

Soud má povinnost informovat o konání veřejného zasedání poškozeného. Novelou č. 390/2012 Sb. však zákonodárce upravil tuto povinnost jen ve vztahu k poškozeným zločinem, což dle mého názoru postrádá smysl. Každý poškozený, který o to požádá, by měl mít právo na vyrozumění o tom, že osoba, která jim způsobila příkoří, žádá o podmíněné propuštění.

Věcná příslušnost soudu k podmíněnému propuštění je dána okresním soudům, a to i za předpokladu, že byl nepodmíněný TOS uložen krajským soudem. Místní příslušnost je dána jen okrajově. Rozhoduje soud, v jehož obvodu je trest vykonáván. V případě, že jde o podmíněné propuštění odsouzeného, který trest v té době vykonává, není s aplikací této příslušnosti problém. Ten však nastává v případě, že odsouzený po právní moci odsuzujícího rozsudku nezačal trest vykonávat. Jde například o situaci, kdy je odsouzený ve vazbě a v této vazbě vykonal požadovanou část trestu a došlo tak k jejímu započtení. Na tuto problematickou situaci jsou odlišné názory. Jedním je ten, že rozhodovat bude soud, v jehož obvodu byla naposled vykonávána vazba, a tím druhým zase, že k rozhodnutí bude příslušný soud, který rozhodoval v prvním stupni o trestu.⁹⁹ Je tedy třeba posoudit, zda by měl rozhodovat soud, který má o odsouzeném všechny informace z předchozího rozhodování, či zda by to měl být soud, který má o odsouzeném informace týkající se výkonu vazby (tedy potřebné k podmíněnému propuštění – polepšení aj.). V praxi se nyní uplatňuje varianta druhá. Dalším problémem se jeví přefazování odsouzeného po podání žádosti o podmíněné propuštění do jiné věznice. Který soud bude v tom případě rozhodovat, by mělo být výslovně uvedeno v TrŘ, aby nevznikaly pochybnosti. Podle mě je správné, aby rozhodoval i nadále soud,

⁹⁸ MATOULEK, SEJKOROVÁ: *Právní rádce...*, s. 131-134.

⁹⁹ VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 10, s. 234-237.

který rozhodoval, nedošlo-li by k přeřazení. To za předpokladu, že již začal obstarávat podklady k podmíněnému propuštění. Pokud však ještě s opatrováním podkladů nezačal, nevidím problém s místní příslušností soudu, v jehož obvodu je věznice, do které byl následně odsouzený přeřazen. Všechny tyto problematické aspekty by však měl zákonodárce vyřešit tím, že je výslovně zakotví v TrŘ.

Na konci procesu rozhodování dojde k vydání usnesení, na základě něhož dojde k podmíněnému propuštění nebo zamítnutí žádosti (příp. návrhu). V případě, že dojde k zamítnutí žádosti odsouzeného, může jej podat až po uplynutí šesti měsíců, ledaže by byla podána předčasně (§ 331 odst. 1 TrŘ). Tato lhůta se vztahuje pouze k žádosti odsouzeného, ale ne k návrhu ředitele věznice či podnětu jiné osoby. Pokud tyto budou zamítnuty, nevylučuje to podání žádosti odsouzeného během následujícího půl roku.¹⁰⁰

5.2.1 Komise pro podmíněné propuštění

Od přijetí TZ v roce 1961 rozhodují o podmíněném propuštění jen soudy. Pravomoc je tak svěřena do rukou toho samého orgánu, který rozhodl o nepodmíněném TOS (ačkoli to mnohdy není stejný místně příslušný soud). Jak již bylo napsáno v první kapitole, v minulosti o podmíněném propuštění nerozhodoval soud, nýbrž Komise pro podmíněné propuštění. V posledních letech je ale opět vidět snaha zapojit do procesu rozhodování o podmíněném propuštění i jiné osoby, než jen samotné soudce. Tyto tendence jsou dle mého názoru krokem správným směrem.

V listopadu roku 2015 skončila část pilotního projektu „Křehká šance“, která navázala na předchozí projekt s názvem „Komise pro podmíněné propuštění“¹⁰¹. Oba projekty jsou téměř shodné a týkají se znovuzavedení KPP, nicméně jen v podobě pomocných orgánů. Inspirace pochází (stejně jako u projektu Probačního domu) ze zahraničí, zde konkrétně z Kanady a Velké Británie, i když tzv. parolové rady rozhodují o podmíněném propuštění přímo namísto soudů.¹⁰²

¹⁰⁰ ŠKVAJN, In ŠÁMAL: *Trestní řád...*, s. 3803.

¹⁰¹ Na projektu spolupracovala PMS, VS ČR a Český helsinský výbor. Blíže viz SEMIRAMIS. *Jsmo ve vězeňské komisi pro podmíněné propuštění* [online]. os-semiramis.cz, 22. května 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.os-semiramis.cz/aktuality/jsmo-v-komisi-pro-podminenem-propusteni.html>>.

¹⁰² MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Možnosti práce s pachatelem a obětí v době rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného na svobodu* [online]. ok.cz/iksp/ [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <www.ok.cz/iksp/docs/50y/Matouskova.doc>.

Projekt Komise pro podmíněné propuštění probíhal v letech 2009–2012, kdy za tuto dobu byly vytvořeny tři KPP, a to ve Vazební věznici Praha – Ruzyně, ve věznici Stráž pod Ralskem a ve věznici v Opavě. Cílem projektu bylo „... vytvoření standardizovaného procesu přípravy podkladů, potřebných pro rozhodnutí soudu v žádostech o podmíněné propuštění, zvýšení efektivity justice, ověření vhodnosti a účelnosti zapojení dalších subjektů do procesu přípravy těchto podkladů a v neposlední řadě také zvýšení informační a výpovědní hodnoty všech podkladů potřebných pro rozhodnutí soudu.“¹⁰³ KPP byla zpravidla tvořena pracovníky VS ČR, PMS a dalšími osobami (například v opavské věznici byla KPP složena z pracovníka VS ČR a PMS, vězeňského psychologa a zástupců veřejnosti, jako je třeba pracovník úřadu práce).¹⁰⁴

Práce KPP spočívala ve shromažďování podkladů pro podmíněné propuštění odsouzených. Ti rovněž museli splnit kritéria k výběru do projektu, kromě písemného souhlasu šlo o odpykání nejméně jednoho roku ve výkonu trestu za spáchání určitého násilného trestného činu. Samozřejmostí bylo splnění zákonných podmínek pro podmíněné propuštění. Následovalo několik měsíců zjišťování informací z různých zdrojů o odsouzeném, jeho sociálním a rodinném zázemí mimo věznici a dalších podstatných skutečností. Vrcholem toho všeho je parolové slyšení, jehož se mimo členy KPP účastní odsouzený a případně další osoby, které s ním spolupracovaly ve výkonu trestu. Na slyšení může být i samotná oběť, či její asistent. Nakonec KPP přijme hlasováním doporučující či nedoporučující stanovisko k podmíněnému propuštění odsouzeného, které je poté podkladem pro rozhodnutí soudu.¹⁰⁵ Navazující projekt Křehká šance započal v roce 2012 a jeho primárním cílem bylo rozšíření fungování KPP do dalších věznic v republice.¹⁰⁶

Velkou roli v těchto projektech hraje PMS. Její úředníci mohou být v rámci těchto KPP ve třech různých pozicích. První je pozice komisaře, tedy člena KPP. Druhou je pozice probačního úředníka, který předkládá komisi před zahájením parolového slyšení své stanovisko

¹⁰³ ROZTOČILOVÁ, Dagmar. *Realizace pilotního projektu „Komise pro podmíněné propuštění“* [online]. vscr.cz, 17. února 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/vykon-vezenstvi-924/vykon-trestu-936/realizace-pilotniho-projektu-komise-pro-podminene-propusteni>>.

¹⁰⁴ SLANÁ, Dagmar. *Komise pro podmíněné propuštění – zatím je pilotní projekt* [online]. vscr.cz, 16. června 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/vykon-trestu-323/objekt-olomoucka-odsouzene-zeny-606/komise-pro-podminene-propusteni-zatim-jen-pilotni-projekt>>.

¹⁰⁵ ROZTOČILOVÁ, Dagmar. *Realizace pilotního projektu „Komise pro podmíněné propuštění“* [online]. vscr.cz, 17. února 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/vykon-vezenstvi-924/vykon-trestu-936/realizace-pilotniho-projektu-komise-pro-podminene-propusteni>>.

¹⁰⁶ Více informací o projektu viz PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Křehká šance (Komise pro podmíněné propuštění – posílení možnosti sociální integrace propuštěných a prevence kriminality* [online]. pmscr.cz [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/krehka-sance/>>.

k osobě odsouzeného, přičemž tento nemůže být zároveň komisařem. Poslední pozicí, ve které se může probační úředník nacházet, je asistent oběti. Jde o speciálně vyškoleného pracovníka PMS na regionální úrovni.¹⁰⁷

Snahy o znovuzavedení KPP jsou tedy relativní novinkou, která však přináší své ovoce. Dochází k celkem efektivnímu shromažďování informací o odsouzeném v poměrně dlouhém časovém intervalu (oproti lhůtě 30 dnů na rozhodnutí o žádosti či návrhu na podmíněné propuštění u soudu) a k následnému důkladnému přezkoumání osoby odsouzeného velkým počtem lidí (členů KPP). Konečné rozhodnutí je stále v rukou soudů a stanoviskem KPP se řídit nemusí, ať už je kladné či záporné¹⁰⁸. Nicméně díky práci KPP mají soudy alespoň ucelené podklady, díky kterým se mohou důkladněji seznámit se skutečným stavem věcí, aniž by je musely složitě opatřovat v rámci relativně krátké doby 30 dnů.

¹⁰⁷ Osobní rozhovor s Mgr. Petrem Tesařem, vedoucím střediska PMS v Opavě, ze dne 24. března 2016.

¹⁰⁸ UHLÁŘOVÁ, Kateřina. *Projekt „Křehká šance“* [online]. vscr.cz, 24. dubna 2013 [cit. 28. března 2016].

Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-karvina-77/informacni-servis-1586/aktualita-216/projekt-krehka-sance>>.

6 Podmíněné propuštění mladistvých

Podmíněné propuštění se netýká jen dospělých, ale také mladistvých odsouzených, proto je vhodné zmínit alespoň okrajově podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody u mladistvých. Právní úprava je situována do dvou zákonů. Prvním je zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), jež nabyl účinnosti 1. ledna 2004 (dále jen „ZSVM“). Druhým je TrZ, vůči kterému je ZSVM zákonem speciálním. Tato specialita je vyjádřena již v úvodním ustanovení § 1 odst. 3 ZSVM, který říká, že *„Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.“* S použitím TrZ ale také výslovně počítá ustanovení § 78 odst. 1 ZSVM o podmíněném propuštění mladistvého. A proto, že § 78 nestanoví jinak, je tedy třeba při rozhodování o podmíněném propuštění mladistvého brát v úvahu obě tyto právní úpravy.

Mladistvý může být propuštěn z výkonu trestního opatření za stejných podmínek jako dospělý pachatel dle § 88 a 89 TrZ. Navíc je ale speciálním ustanovením § 78 odst. 1 ZSVM umožněno, aby byl mladistvý odsouzený podmíněně propuštěn na svobodu i před tím, než vykoná požadovanou délku trestu v § 88 TrZ, tzn. jednu třetinu, jednu polovinu nebo dvě třetiny. To však za předpokladu, že návrh na podmíněné propuštění mladistvého podá buďto státní zástupce, nebo ředitel věznice, ve které mladistvý vykonává trestní opatření odnětí svobody, případně oba zároveň. Soud následně stanoví zkušební dobu dle § 78 odst. 2 ZSVM. Odstavec 2 odkazuje na ten předchozí, což znamená, že zkušební doba bude dána jak pro obecné podmíněné propuštění mladistvého dle § 88 TrZ, tak pro předčasné podmíněné propuštění mladistvého dle § 78 odst. 1 ZSVM. Zkušební doba je od novely č. 390/2012 určena rozdílně pro odsouzeného za přečin a odsouzeného za zločin. Doby jsou omezeny jen horní hranicí, která činí u přečinu maximálně tři roky a u zločinu pět let. Ačkoliv kategorizace provinění tak, jak ji známe z TrZ u trestných činů (tj. přečin, zločin, zvlášť závažný zločin), neexistuje, přesto je u zkušební doby tato kategorizace užita. Pravděpodobně z toho důvodu, že je třeba určitým způsobem odlišit závažnost spáchaného provinění. Vzhledem k tomu, že celé ustanovení § 78 ZSVM odkazuje na úpravu TrZ, kde taková kategorizace trestných činů u dospělých funguje, vidím v takovém rozdělení snahu zákonodárce dát určitý návod, jak zkušební dobu určit podle § 89 odst. 1 TrZ. Nicméně vhodnější mi připadá jednotná zkušební doba, která byla

stanovena před novelou č. 390/2012 Sb. horní hranicí pěti let, jelikož by to lépe odpovídalo koncepci provinění.

Návrhové oprávnění je tedy obecně v rukou mladistvého, resp. jeho zákonného zástupce, ředitele věznice, státního zástupce a zájmového sdružené občanů, příp. může být řízení zahájeno z moci úřední. Pokud však má být mladistvý propuštěn i dříve, než vykoná třetinu, polovinu nebo dvě třetiny trestního opatření, lze návrhové oprávnění přiznat dle § 78 odst. 1 ZSVM jen řediteli věznice a státnímu zástupci.

Pro mladistvého se užije i podmíněné propuštění v podobě ustanovení § 88 odst. 4 TrZ, avšak s výjimkou odkazu na výjimečný trest v podobě § 54 odst. 2 TrZ. Ten totiž mladistvému nelze uložit, jelikož v ZSVM není žádné trestní opatření, které by bylo jeho ekvivalentem. Ze stejného důvodu logicky nelze použít ani ustanovení § 88 odst. 5 TrZ. K tomu lze jen dodat, že povahu výjimečného trestu nemá ani trestní opatření dle § 31 odst. 3 ZSVM.¹⁰⁹

K intenzivnější kontrole mladistvých přispívá velkou měrou PMS prostřednictvím dohledu probačního úředníka, jakožto jednoho z výchovných opatření ukládaných mladistvým. V TrZ je fakultativní možnost soudu uložit podmíněně propuštěnému dohled a tato možnost se samozřejmě užije i v případě mladistvého. Je-li uložen, jeho výkon se poté řídí ustanovením § 80 ZSVM. Nicméně i když soud dohled neuloží, PMS v podstatě svou práci vůči mladistvému vykonává i nadále podle § 75 odst. 1 písm. g) ZSVM, protože mu pomáhá vést řádný život ve zkušební době. Právě hodnocení PMS má vliv na rozhodnutí o tom, zda se mladistvý podmíněně propuštěný osvědčil nebo ne. V případě, že soud pro mládež vysloví, že se mladistvý ve zkušební době podmíněného propuštění osvědčil, nastává fikce neodsouzení (§ 35 odst. 3 ZSVM). V opačném případě dojde k nařízení výkonu zbytku trestního opatření odnětí svobody.

Činnost PMS ve vztahu k mladistvým má velký vliv na jejich budoucnost, protože díky probačním aktivitám PMS pomáhá mladistvým s jejich životní situací, se vztahy a problémy, a celkově má potenciál je nasměrovat tou správnou cestou. Tím také dochází k naplňování účelu ZSVM obsaženého v § 1 odst. 2. V jejich věku je přeci jen pravděpodobnější, že budou ovlivněni natolik, aby již trestnou činnost nepáchali.¹¹⁰

¹⁰⁹ PŮRY, In ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1089.

¹¹⁰ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 204.

Závěr

Podmíněné propuštění je bezesporu institut, u kterého vyvstává mnoho pochybností. Ať už v řadách laiků, kteří jeho podstatu ve většině případů neuznávají, nebo v řadách odborníků, kteří se spíše zaměřují na smysluplnost jeho právní úpravy. Tu nejvíce zasáhla především novela č. 390/2012 Sb., díky které došlo k poměrně rozsáhlým změnám v podmíněném propuštění. Od té doby je podmíněnému propuštění věnováno také více pozornosti, což si tento institut zaslouží.

Problémem současnosti je především přeplněnost věznic. Ačkoliv novela č. 390/2012 Sb. měla za cíl snížit počet odsouzených ve věznicích, osobně si nemyslím, že zrovna zmírňování podmínek pro podmíněné propuštění je tím správným krokem. Rozhodně se to dá považovat za vstřícný krok směrem k odsouzeným, nicméně spíše by bylo lepší řešit tento problém komplexně a nejen v rovině zmírňování podmínek pro tu kterou kategorii odsouzených. Není divu, že tato novela vzbudila poměrně rozsáhlé debaty a kritikou se nešetřilo. Nestačí pouhá novelizace podmíněného propuštění. Je třeba novelizovat také ostatní zákony, které s tím souvisejí, jako je např. ZVTOS.

Práce podává ucelený pohled na podmíněné propuštění. Rozebírá jednotlivé podmínky potřebné k úspěšnému podmíněnému propuštění, polemizuje nad účelností současné úpravy a také navrhuje možná řešení de lege ferenda.

První kapitola nastínila základní vývoj právní úpravy podmíněného propuštění u nás od roku 1919. Důležitá byla především z toho důvodu, že v ní lze spatřovat některé zajímavosti, jako například rozhodování Komise, přechodný ústav trestní nebo zařazení do tábora nucené práce.

Svůj nesouhlas prezentuji v případě podmíněného propuštění po výkonu jedné třetiny trestu, které je dostupné také pachatelům zločinů. Jelikož jde o velkou skupinu osob, navíc pachatelů typově závažnějších trestných činů, je znepokojující takové osoby propustit na svobodu již po tak krátké době. U polepšení jako jedné ze základních podmínek podmíněného propuštění se věnuji také problematice kázeňských trestů a odměn.

V podkapitole o zkušební době jsem hodnotila dosavadní úpravu dohledu a povinnosti zdržovat se v určité době ve svém obydlí nebo jeho části, které se ke zkušební době mohou vázat. Zde navrhuji možné úpravy de lege ferenda. Především bych navrhovala uložit ve zkušební době dohled obligatorně, protože je dle mého názoru velmi důležité mít pod kontrolou podmíněně propuštěného vždy. Problematické je však takový dohled zabezpečit, vzhledem k nedostatku

pracovníků PMS. K tomu, aby bylo možno dohled v takovém rozměru realizovat, je nejprve třeba vyřešit několik problémů. Prvním je elektronický monitoring (tedy elektronické náramky), který dosud nebyl úspěšně realizován. Jeho zavedením by se částečně vyřešil i druhý problém s nedostatkem personálního obsazení PMS, ale jen v tom smyslu, že v případě, že by byl dohled stanoven obligatorně a současně by bylo možno využívat elektronické náramky, nebylo by třeba „shánět“ tolik probačních úředníků, kteří by museli v takové míře dohlížet na podmíněně propuštěné. Posílení personálního obsazení PMS je však třeba bez ohledu na zvýšení počtu osob, které vyžadují dohled.

Jednou z nejvíce přínosných novinek shledávám vytvoření nového probačního domu v Ostravě – Koblově, jakožto určitého přechodu mezi věznicí a svobodou. Zavedení této možnosti pro podmíněně propuštěné muže je velkým krokem kupředu a především jde o vstřícný krok směrem k odsouzeným, kteří chtějí žádat o podmíněně propuštění, avšak jsou svým způsobem „předurčení“ k tomu, aby se na svobodu nedostali z důvodu chybějícího zázemí po propuštění na svobodu. Tímto alespoň ve většině případů nebude nutno zamítat žádost o podmíněně propuštění.

Vzhledem ke vzrůstajícím tendencím uvolnit kapacitu věznic jsem uznala za vhodné zařadit do své práce také polemiku o automatickém podmíněném propuštění. Dosud není v platné právní úpravě žádná taková možnost zakotvena, nicméně je třeba se vypořádat s případnými návrhy na takovou změnu, jelikož se z mého pohledu jedná o velký zásah do podstaty podmíněného propuštění. Veškeré snahy o zmírňování podmínek by tedy měly být pečlivě zváženy a především by neměly být ukvapeně přijaty.

Pozornost je také věnována fakultativním podmínkám, které jsou uvedeny v § 88 odst. 3 TrZ. Jde o ustanovení, které se vztahuje pouze k odsouzeným pro zločin, což je dle mého názoru nesmyslné. U těchto podmínek by nemělo docházet k odlišnému hodnocení odsouzených jen proto, že spáchali trestný čin s vyšší či nižší typovou závažností. Tento odstavec by si zasloužil větší propracování, především vzhledem ke sjednocení podmínek pro všechny odsouzené. Nicméně je třeba se věnovat také samotným fakultativním podmínkám, kdy by bylo vhodné zaměřit pozornost na včasný nástup odsouzeného do výkonu trestu. Nebylo by od věci rozlišit případy, kdy nenastoupení je dáno zaviněným jednáním odsouzeného, nebo kdy jej nemohl ovlivnit. Stejně tak není dobré podceňovat náhradu škody, a to proto, že jde o kritéria, která ukazují na postoj odsouzeného k jeho činu.

Ve stručnosti se věnuji i procesní úpravě tohoto institutu. V této kapitole jsem se věnovala mimo jiné návrhovému oprávnění ředitelů věznic, které bylo novelou č. 390/2012 Sb. posíleno. Jde o poměrně kontroverzní novinku, se kterou projevil nesouhlas i někdejší prezident Václav Klaus. Hlavním problémem je to, že je rozhodování o podmíněném propuštění v podstatě svěřeno ředitelům věznic, jelikož soud může zasáhnout jedině v případě, že by odsouzený po propuštění zjevně nevedl řádný život. Vzhledem k tomu, že předpoklad nevedení řádného života tedy musí být očividný, ztrácí tím soud možnost snadno ovlivnit rozhodnutí, které by však mělo být právě v jejich kompetenci. Aby bylo rozhodování v této záležitosti nadále plně v rukou soudu, bylo by vhodné buďto změnit ustanovení tak, že soud může návrh ředitele věznice povolit jen v případě, že bude zjevné, že odsouzený po propuštění povede řádný život (čímž by pak ale došlo k opačnému problému), anebo vypustit tuto větu z § 88 odst. 2 TrZ úplně a ponechat i pro návrh ředitele věznice stejné podmínky jako pro jiný návrh nebo žádost.

V kapitole páté jsem se věnovala mimo jiné lhůtě pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, se kterou má praxe poměrně velké problémy, vzhledem k jejímu krátkému trvání. Také je třeba, aby se zákonná úprava vypořádala s místní příslušností soudů u podmíněného propuštění, jelikož v praxi nastávají situace, kdy je určení soudu, jež by měl rozhodnout, problematické, například u přeřazování odsouzeného do jiné věznice. S tím také úzce souvisí otázka opatřování podkladů pro rozhodnutí. Velmi přínosné je dle mého názoru zavedení KPP, které doposud fungovaly jako hlavní shromažďovatelé informací o odsouzených a usnadňovaly tak práci soudům při rozhodování o jejich podmíněném propuštění. Věřím, že do budoucna tyto KPP budou hrát svou roli u podmíněného propuštění nastálo, jelikož jejich přínos je nesporný.

Na závěr mé práce bych shrnula, že ačkoliv současná úprava podmíněného propuštění není špatná, bylo by třeba se nad některými problematickými aspekty více zamyslet a propracovat je. Nikoliv však rozporuplnými novelizacemi, ale právě takovými, díky kterým dojde k naplnění účelu trestu a tohoto institutu.

Seznam použitých zdrojů

Učebnice a komentáře

DRAŠTÍK, Antonín a kol. (ed). *Trestní zákoník. Komentář. I.díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 1568 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 5. vydání. Praha: Leges, 2014, 1248 s.

KALVODOVÁ, Věra (ed). *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.* Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 240 s.

NOVOTNÝ, František a kol. (ed). *Trestní zákoník 2010.* Praha: EUROUNION, 2010, 838 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář.* 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 936 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1464 s.

ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 312 s.

Monografie

CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část.* Praha: Linde, 2009. 292 s.

KARABEC, Zdeněk a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody.* 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 171 s.

KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody (Závěrečná studie z výzkumu).* 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 88 s.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu.* 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007. 114 s.

MATOULEK, Josef, SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Linde, 2011. 224 s.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest.* Praha: Leges, 2009. 256 s.

ROZUM, Jan a kol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění.* 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2004. 261 s.

ROZUM, Jan a kol. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných.* 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 170 s.

ROZUM, Jan a kol. *Vybrané problémy sankční politiky (Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ, Institut zabezpečovací detence)*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 199 s.

SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 786 s.

Odborné časopisy

MORKOVIN, Ondřej. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 9, s. 199-224.

ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 249-255.

VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, č. 2, s. 23-27.

VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, č. 1, s. 18, s. 16-23.

VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 79-104.

VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 10, s. 234-237.

ŽÁK, Vladimír. O podmíněném propuštění. *Soudce*, 2012, č. 6, s. 15-19.

ŽÁK, Vladimír. Zamýšlené změny ve vězeňské legislativě. *Soudce*, 2013, č. 1, s. 14-20.

Právní předpisy

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 451/1919 Sb., jímž se zřizují trestní sborové soudy I. stolice, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády Československé republiky č. 598/1919 Sb., kterým se provádí zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění

zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 64/1956 Sb., trestní řád, ve znění účinném ke dni 1. 1. 1957

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu TOS a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

nález ÚS ČR ze dne 30. listopadu 1994, sp. zn. Pl. ÚS 5/94

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 1957, sp. zn. 1 Tz 159/57 (Rt 87/1957)

usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 790/15

rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 12. 1996, sp. zn. 2 Tzn 196/96 (Rt 26/1997)

usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3967/13

usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2005, sp. zn. III. ÚS 285/05

usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2010, sp. zn. II. ÚS 1884/10

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 5. 1983, sp. zn. 1 To 18/83 (Rt 2/1984)

usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09 (SbNU 10/53)

usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 1899/12

usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2253/14

usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2015, sp. zn. II. ÚS 2890/14

usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. 3. 2010, sp. zn. 10 To 170/2010 (Rt 57/2010)

usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. 6 To 367/2013

usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. II. ÚS 28/13

usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 384/10

usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1182/12

usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 2489/14

usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 1874/13

Směrnice Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1967, sp. zn. Pls 9/67 (Rt II/1968)

Internetové stránky

BEER, Jan. *Probační dům jako šance na snížení kriminality* [online]. denikreferendum.cz, 5. ledna 2016 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <<http://denikreferendum.cz/clanek/22009-probacni-dum-jako-sance-na-snizeni-kriminality>>.

ČTK. *Novák podle žalobce splňoval podmínky podmíněného propuštění* [online]. beta.ceskenoviny.cz, 8. března 2016 [cit. 29. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 584/0) [online]. psp.cz [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>>.

KOCINA, Jan. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 23. prosince 2012 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/podminene-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody>>.

KRIMINALOMSORGEN. *Sandaker overgangsbolig* [online]. kriminalomsorgen.no [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.kriminalomsorgen.no/sandaker-overgangsbolig.5018829-242495.html>>.

KRIST, Tomáš. *Plány ministerstva – propuštění až 10 tisíc vězňů* [online]. ceskatelevize.cz, 21. března 2012 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1183550-plany-ministerstva-propusteni-az-10-tisic-veznu>>.

MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Možnosti práce s pachatelem a obětí v době rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného na svobodu* [online]. ok.cz/iksp/ [cit. 28. března 2016] Dostupné na <www.ok.cz/iksp/docs/50y/Matouskova.doc>.

MAZANCOVÁ, Hana. *Čím dostali motorkáři kmotra Nováka z vězení? Půjčili dětem pípu na limonádu* [online]. lidovky.cz, 12. května 2015 [cit. 29. března 2016]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/cim-dostali-motorkari-kmotra-novaka-z-vezeni-pujcili-detem-pipu-na-limonadu-1b9-/zpravy-domov.aspx?c=A150511_182145_ln_domov_hm>.

MSP – TISKOVÝ ODBOR. *Rozhovor: Rok 2014 je rokem projektů Probační a mediační služby* [online]. pravni prostor.cz, 16. prosince 2014 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-rozhovor-rok-2014-je-rokem-projektu-probacni-a-mediacni-sluzby>>.

NOVÁ ŠANCE. *Pilotní projekt Probační dům* [online]. koblov.cz, 19. června 2015 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <http://koblov.cz/aktuality_133.html>.

NOVÁ ŠANCE. *Pilotní projekt „PROBAČNÍ DŮM“* [online]. koblov.cz, 25. srpna 2015 [cit. 12. března 2016]. Dostupné na <<http://www.koblov.cz/pilotni-projekt-probacni-dum.html>>.

OCHVAT, Radim. *Prezident vetoval novelu trestního zákoníku* [online]. vk.hrad.cz, 17. září 2012 [cit. 3. března 2016]. Dostupné na <<http://vk.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/7413.shtml>>.

PASEKOVÁ, Eva. *Koncepce vězeňství do roku 2025: Vězni by si měli sami pěstovat potraviny i chovat zvířata, prostor cel by se měl zvětšit* [online]. ceska-justice.cz, 2. ledna 2016 [cit. 20. března 2016]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2016/01/koncepce-vezenstvi-do-roku-2025-vezni-by-si-meli-sami-pestovat-potraviny-i-chovat-zvirata-prostor-cel-by-se-mel-zvetsit/>>.

PASEKOVÁ, Eva. *Ředitelka Probační a mediační služby Andrea Matoušková: Potřebujeme posílit o 170 lidí* [online]. ceska-justice.cz, 20. února 2016 [cit. 10. března 2016]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=912>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Křehká šance (Komise pro podmíněné propuštění – posílení možnosti sociální integrace propuštěných a prevence kriminality)* [online]. pmscr.cz [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/krehka-sance/>>.

ROZTOČILOVÁ, Dagmar. *Realizace pilotního projektu „Komise pro podmíněné propuštění“* [online]. vsr.cz, 17. února 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/vykon-vezenstvi-924/vykon-trestu-936/realizace-pilotniho-projektu-komise-pro-podminene-propusteni>>.

SEMIRAMIS. *Jsme ve vězeňské komisi pro podmíněné propuštění* [online]. os-semiramis.cz, 22. května 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.os-semiramis.cz/aktuality/jsme-v-komisi-pro-podminene-propusteni.html>>.

SLANÁ, Dagmar. *Komise pro podmíněné propuštění – zatím je pilotní projekt* [online]. vsr.cz, 16. června 2010 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/onas-1603/vykon-trestu-323/objekt-olomoucka-odsouzene-zeny-606/komise-pro-podminene-propusteni-zatim-jen-pilotni-projekt>>.

SLINTÁKOVÁ, Jana. *„Vězeňská novela“ trestního zákoníku (první část)* [online]. kubistovaco.cz [cit. 21. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.kubistovaco.cz/cs/detail/49-vezenska-novela-trestniho-zakoniku-prvni-cast/>>.

Tiskové oddělení Ministerstva spravedlnosti ČR. *Ministerstvo spravedlnosti a Probační a mediační služba vypisují novou zakázku na tzv. „elektronické náramky“* [online]. justice.cz, 29. února 2016 [cit. 10. března 2016]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=347429>>.

TISKOVÁ ZPRÁVA. *Pilotní projekt Probační dům pokračuje* [online]. ParlamentníListy.cz, 20. března 2016 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Pilotni-projekt-Probacni-dum-pokracuje-427042>>.

UHLÁŘOVÁ, Kateřina. *Projekt „Křehká šance“* [online]. vscr.cz, 24. dubna 2013 [cit. 28. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-karvina-77/informacni-servis-1586/aktualita-216/projekt-krehka-sance>>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Probační domy* [online]. vscr.cz, 1. října 2015 [cit. 11. března 2016]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/aktuality-200/probacni-domy>>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014* [online]. vscr.cz, 30. dubna 2015 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2014.pdf>.

VICHEREK, Roman. *Je dobrovolnost nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nutná podmínka podmíněného propuštění?* [online]. epravo.cz, 17. února 2011 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/je-dobrovolnost-nastupu-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-nutna-podminka-podmineného-propusteni-70804.html>>.

VICHEREK, Roman. *Lhůta pro rozhodnutí o podmíněném propuštění* [online]. epravo.cz, 8. října 2014 [cit. 31. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/lhuta-pro-rozhodnuti-o-podminenem-propusteni-95422.html>>.

VICHEREK, Roman. *Nahrazení škody při podmíněném propuštění, aneb aby se zločin nevyplácel* [online]. epravo.cz, 19. dubna 2011 [cit. 6. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-skody-pri-podminenem-propusteni-aneb-aby-se-zlocin-nevyplacel-72913.html>>.

VICHEREK, Roman. *Návrh či žádost o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 22. července 2013 [cit. 20. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-ci-zadost-o-podminenem-propusteni-91827.html>>.

VICHEREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění* [online]. epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 3. března 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeného-pri-zadosti-o-podminenem-propusteni-87442.html>>.

Další zdroje

Osobní rozhovor s Mgr. Petrem Tesařem, vedoucím střediska PMS v Opavě, ze dne 24. března 2016.

Abstrakt

Diplomová práce je věnována institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zabývá se právní úpravou od počátku jeho zavedení až po současnost. Hodnotí právní úpravu de lege lata a navrhuje možná řešení problematických aspektů de lege ferenda. Důležitou součástí je zhodnocení poslední novelizace č. 390/2012 Sb., která podmíněné propuštění výrazně ovlivnila. V práci je uveden rozbor hmotněprávní a procesněprávní úpravy. Pozornost je zaměřena také na problematiku automatického podmíněného propuštění, elektronických náramků a mladistvých. Práce je obohacena o pojednání o činnosti Komise pro podmíněné propuštění a nově zavedeného probačního domu, jelikož jde o novinky, které jsou pro rozhodování o podmíněném propuštění významné.

Abstract

The Diploma Thesis is dedicated to the institute of conditional release from serving a sentence of imprisonment. The Thesis deals with its legal regulation from the beginning of its introduction till the present time. It evaluates its legal regulation de lege lata and it proposes possible solutions to problematic aspects de lege ferenda. Important part is an evaluation of the last amendment No. 390/2012 Coll., which greatly influenced the conditional release. There is mentioned an analysis of substantive and procedural law. The focus is also put on the problematic aspects of automatic conditional release, electronic bracelets and young offenders. The Thesis is supplemented treatise about an activity of Committees of conditional release and the new half-way house put into practice, because these are news, which are relevant for a decision making of conditional release.

Klíčová slova

podmíněné propuštění, předčasné podmíněné propuštění, trest odnětí svobody, zkušební doba, dohled, vězení, probační dům, Komise pro podmíněné propuštění, novela č. 390/2012 Sb.

Key words

conditional release, premature conditional release, sentence of imprisonment, probationary period, supervision, prison, half-way house, Committee of conditional release, amendment No. 390/2012 Coll.